

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Pauliaus Bareikos,
V kurso, privatinės teisės:
civilinės ir verslo teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

**Patikos instituto teisinio reglamentavimo Lietuvos Respublikoje
trūkumo problematika ir lietuviškojo patikos instituto perspektyva**

**Problems of Lack of Legal Regulation of the Trust Institute in the
Republic of Lithuania and the Perspective of the Lithuanian Trust
Institute**

Vadovas: partnerystės doc. Gintautas Bartkus

Recenzentas: prof. habil. dr. Valentinas Mikelėnas

Vilnius

2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojamas lietuviškasis turto patikėjimo teisės institutas, įvertinama reikmė keisti esamą šio instituto reguliavimą, išskiriamos pagrindinės dabartinio reguliavimo problemos. Pasinaudojant anglosaksiškojo patikos instituto bei į jį panašių civilinės teisės tradicijos institutų reguliavimo pavyzdžiais, aptariama galima atitinkamų nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę tobulinant turto patikėjimo teisės institutą perspektyva, identifikuojamos problemos, su kuriomis būtų susiduriama tokio perkėlimo metu bei pasiūlomi šių problemų sprendimai.

Pagrindiniai žodžiai: trastas, turto patikėjimo teisė, patika, patikos fondas.

This master thesis analyses Lithuanian trust institute regulation by determining key issues and evaluating the need to modify current legislation. The examples of Anglo-Saxon trust and similar trusts of civil law tradition countries are taken into consideration, as some significant remedies are provided by regulation of different jurisdictions to the improvement of Lithuanian trust institute. Key problems are identified and considered in greater detail, although with the help of other legislations and numerous scholars, solutions for the creation of Lithuanian trust are provided.

Keywords: civil law trust, Lithuanian trust, trust.

TURINYS

IŽANGA.....	2
1. PATIKOS INSTITUTO IŠTAKOS, PASKIRTIS IR SAMPRATA	6
1.1 Patikos instituto ištakos	6
1.2 Patikos instituto paskirtis	7
1.3 Patikos instituto samprata	8
2. HAGOS KONVENCIJOS RATIFIKAVIMAS.....	12
2.1 Hagos konvencijos struktūra ir esminės nuostatos	12
2.2 Priežastys ratifikuoti Hagos konvenciją	15
3. PRIELAIDOS INSTITUTO VEIKIMUI.....	16
4. PAGRINDINIAI TURTO PATIKĖJIMO TEISĖS IR PATIKOS INSTITUTO SKIRTUMAI.....	19
5. TEISIŲ <i>IN REM</i> IR <i>IN PERSONAM</i> PROBLEMATIKA.....	22
5.1 Turto patikėjimo teisės pagrindu atsiradusių teisių į turtą rūšių nustatymas...22	
5.2 Turto patikos pagrindu atsiradusių teisių į turtą rūšių nustatymas	24
5.3 Turto patikėjimo teisės nuostatų tobulinimas	26
6. PATIKĖTINIO PAREIGŲ IR ATSAKOMYBĖS PROBLEMATIKA.....	31
6.1 Patikėtinio pareigos	31
6.2 Būtiniosios sąlygos patikėtinio atsakomybei atsirasti	34
6.3 Trečiųjų asmenų, kaip patikėtinio, atsakomybė	37
6.4 Patikėtinių tarpusavio atsakomybė	38
6.5 Patikėtinio pašalinimo, pakeitimo ar atsistatydinimo problematika.....	39
7. PATIKĖTO TURTO APMOKESTINIMO PROBLEMATIKA.....	41
7.1 Patikos fondų steigimo tarptautinė problematika	41
7.2 Patikos instituto privalumai apmokestinimo kontekste	41
7.3 Esamas patikos fondų apmokestinimo sureguliuojimas Lietuvoje.....	42
8. TURTO IŠLAIKYMO ŠEIMOJE PROBLEMATIKA	44
8.1 Dabartinis turto patikėjimo teisės reguliavimas	44
8.2 Anglosaksiškojo patikos fondo variacijos	44
IŠVADOS.....	48
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	50
SANTRAUKA	56
SUMMARY	57

IŽANGA

Temos aktualumas. Spartėjantys globalizacijos tempai lemia įvairių socialinių reiškinių supanašėjimą, o tame tarpe – ir teisės. Todėl tai, kas prieš 100, 50 ar net 20 metų atrodė kaip nacionaliniam identitetui būdingos skirtybės, keičiasi ir panašėja vis didesniu mastu. Šiame besikeičiančio pasaulio kontekste patikos teisinis institutas įgyja nuoseklų pagreitį įsitvirtindamas už įprastinių anglosaksiškosios teisės tradicijos jurisdikcijos ribų. XX-ojo amžiaus pabaigoje stebėtas šio instituto pripažinimo civilinės teisės tradicijos šalyse pakilimas, o per pastarąjį dešimtmetį susiduriama su tikra anglosaksiškosios ir civilinės teisės tradicijos teisės sistemų sinteze – civilinės teisės tradicijos valstybės ima integruoti patikos instituto modelį į nacionalines teises sistemas.

Šiame darbe atkreipiamas dėmesys į Lietuvos Respublikos vaidmenį šiame „judėjime“, o tiksliau – šio judėjimo trūkumą bei neišnaudojamas galimybes. Nagrinėjama tema siekiama atskleisti, kodėl šis institutas tapo patrauklus civilinės teisės tradicijos valstybėms, ką aptariami institutų modeliai turi bendro bei kodėl Lietuvos Respublika taip pat turėtų pasinaudoti šio instituto suteikiamomis galimybėmis. Detalus tyrimas aptariamais aspektais tarptautinėje teisės doktrinos erdvėje nebuvo atliekamas, todėl šių institutų aptarimas ir pritaikymas Lietuvos Respublikos kontekste yra naujas ir aktualus. Lietuvos Respublikos teisės sistemos kontekste šio darbo aktualumas pasireiškia analize, kaip prisijungimas prie Hagos konvencijos dėl patikos fondams taikytinos teisės ir jų pripažinimo (Convention on the law applicable..., 1984) (toliau – Hagos konvencija arba Konvencija) ir patikos instituto sukūrimas nacionalinėje teisės sistemoje paveiktų įvairius teisinius santykius, kokios teisinio reguliavimo trūkumo problemos kyla vietoje patikos turint esamą turto patikėjimo teisės institutą, taip pat kaip šias reguliavimo problemas spręsti.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas – įvertinti patikos instituto reglamentavimo reikmę ir galimybę Lietuvos Respublikos nacionaliniame reguliavime, šio instituto santykį su turto patikėjimo teise, nustatyti pagrindinę dabartinio nacionalinio reguliavimo problematiką patikos instituto atžvilgiu bei apžvelgti lietuviškosios patikos instituto sukūrimo perspektyvą.

Darbo uždaviniai. Šiame darbe formuluojami šie uždaviniai: 1) teisiškai įvertinti, ar esamas nacionalinis reguliavimas Lietuvos Respublikoje yra pakankamas atsižvelgiant į tarptautinį patikos instituto pobūdį; 2) pateikti išvalgas ir argumentus ar šio instituto pripažinimo ir turto patikėjimo teisės tobulinimo nacionalinės teisės sistemoje pranašumai

nusvertų trūkumus; 3) palyginti kitų civilinės teisės tradicijos valstybių pasirinktus patikos instituto pripažinimo ir reguliavimo mechanizmus, formuojant lietuviškojo patikos instituto viziją; 4) apibendrinti, kokie nacionalinio reguliavimo pokyčiai būtų reikalingi siekiant sukurti į patiką panašų institutą nacionalinėje teisės sistemoje.

Darbo objektas. Šiame darbe analizuojamas Lietuvos Respublikos teisės sistemos turto patikėjimo teisės institutas, civilinės ir anglosaksų teisės sistemų sąveika patikos instituto naudojimo aspektu, šio instituto pripažinimo ir tobulinimo Lietuvos Respublikoje galimybės ir perspektyva.

Tyrimo metodai. Darbe naudojami šie tyrimo metodai: lyginamasis, sisteminis-loginis, istorinis, teleologinis.

Lyginamasis. Šis metodas yra pagrindinis šio darbo tyrimo metodas. Pirmiausia, šis metodas naudojamas analizuojant skirtingų teisės tradicijų įtakas patikos apibrėžimui. Taip pat šis metodas taikomas viso darbo metu lyginant Lietuvos Respublikos nacionalinę teisinę sistemą su kitomis, patiką pripažįstančiomis arba patikos institutą jau įdiegusiomis į savo nacionalines teises sistemas, šalimis. Išsami analizė lyginamuoju aspektu padeda suformuluoti tinkamai subalansuotą požiūrį į šio instituto galimą integravimą į nacionalinę sistemą perspektyvą keičiant turto patikėjimo teisės nuostatas, įgalina įvertinti galimus teisėkūros ir socialinius-politinius iššūkius.

Sisteminis. Analizuojant nacionalinio patikos instituto reglamentavimo trūkumo problematiką šis metodas pasitelkiamas apžvelgiant patikos institutus turinčių valstybių teisinio reguliavimo dalis, siekiant iširti, kokias nacionalinio reguliavimo teisinės spragas galima identifikuoti Lietuvos Respublikos teisės sistemoje. Taip pat šis metodas pasitelkiamas įvertinant, kokios anglosaksiškosios patikos nuostatos Lietuvos Respublikoje yra perspektyvios.

Istorinis. Šis metodas yra naudojamas siekiant atskleisti patikos instituto ištakas ir paskirtį, analizuojant romėnų ir anglosaksų teisės skirtumus šio instituto atžvilgiu bei moderniosios patikos teisės genezę.

Teleologinis. Pasitelkiant šį metodą siekiama išsiaiškinti, kokios yra priežastys, civilinės teisės tradicijos valstybėse integruoti patikos institutą į nacionalines teises sistemas bei koks yra atskirų nuostatų, kurios yra lyginamos tarpusavyje, tikslas. Taip pat šis metodas svarbus išsiaiškinti, kas lėmė tarptautinę patikos instituto pripažinimo plėtrą bei Hagos konvencijos sukūrimą.

Darbo originalumas. Nesant sąveikos tarp anglosaksiškojo patikos instituto ir Lietuvos Respublikos nacionalinės teisinės sistemos, natūralu, jog mokslinių darbų šia tematika nėra gausu. Tiksliau, šia tema yra rašę tik du autoriai: dr. J. Sakavičius 2011 m. publikavo straipsnį „Turto patikėjimo teisė ir jos ypatumai Lietuvos civilinėje teisėje“ (Sakavičius, 2011a) bei apsigynė disertaciją „Turto patikėjimo teisės problematika Lietuvoje“ (Sakavičius, 2011b), o V. Blaževičiūtė savo magistriniame darbe (Blaževičiūtė, 2014) tyrė patikėjimo instituto paveldėjimo teisiniuose santykiuose galimybes. Dr. J. Sakavičius išsamiai nagrinėja viešojo ir privataus turto patikėjimo dualizmą Lietuvos Respublikos teisės sistemoje bei pagrindinius šio instituto elementus, tačiau, darbo autoriaus nuomone, padėtis civilinės teisės tradicijos valstybių nacionalinėse teisės sistemose iš esmės keičiasi. XXI-ame amžiuje patikos instituto taikymas išsiplėtė ir į civilinės teisės tradicijos šalis, kurios ėmė pripažinti užsienio jurisdikcijoje įsteigtus patikos fondus, ratifikuodamos Hagos konvenciją arba pačios sėkmingai diegė šio instituto modelius. Šiame darbe iš esmės naujai pažvelgta į jau nagrinėtą turto patikėjimo teisės instituto reguliavimo trūkumo problemą. Pirmiausia, aptariamos dar lietuvių autorių nenagrinėtos priežastys ratifikuoti Hagos konvenciją ir pripažinti užsienio jurisdikcijoje įsteigtus patikos fondus. Taip pat aptariamas teisinių santykių, susiklosčiusių tarp patikos subjektų, teisinis pobūdis, pasitelkiant dar nenagrinėtus 2013-2014 m. Čekijos ir Vengrijos pavyzdžius. Išskiriamos prielaidos, kodėl patikos institutas Lietuvoje turėtų veikti. Galiausiai, analizuojamos tokios problemos, kaip apmokestinimo, patikėtinių atsakomybės ar turto išlaikymo šeimoje, siekiant pagrįsti, kad esamas reguliavimas yra pernelyg siauras ir būtinas šio instituto detalus peržiūrėjimas. Taip pat pateikiami pavyzdžiai iš anglosaksiškosios patikos naudojimo galimybių bei įvertinama tokių galimybių pritaikymo Lietuvos teisės sistemoje perspektyva.

Sąvokos. Analizuojant anglosaksiškąjį *trust law*, kuris neturi oficialaus lietuviško atitikmens, dažniausiai pasitelkiamos tokios sąvokos kaip „patikėjimo teisė“, „patikos teisė“. Vadovaujantis tuo, kad *trust'ai* įvardijami patikos, patikos fondo sąvokomis Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos paaiškinime (Valstybinės mokesčių inspekcijos..., 2019), taip pat Europos Komisijos dokumentuose (Patikos fondų ir panašių juridinių struktūrų..., 2019) ir oficialiuose direktyvų vertimuose (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva..., 2015, 3 str. 6(b) dalis), šiame darbe anglosaksiškajam *trust'ui* (ir į jį panašiams institutams) įvardinti naudojama būtent patikos sąvoka. Dr. J. Sakavičius minėtoje disertacijoje naudoja tą patį terminą „turto patikėjimo teisė“ tiek anglosaksiškosios, tiek lietuviškosios turto patikėjimo teisės atveju. Vis dėlto šiame darbe, siekiant atskirti Lietuvos Respublikos teisės sistemai nepažįstamą

patikos institutą nuo egzistuojančio turto patikėjimo teisės reguliavimo, turto patikėjimo teisės sąvoka apima esamą reguliavimą, įtvirtintą Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, o patikos sąvoka apima kitus, užsienio teisės į anglosaksišką patiką panašius institutus.

Darbo struktūra. Magistro darbas yra išskaidytas į aštuonias struktūrines dalis. Siekiant įvertinti turto patikėjimo teisės reguliavimo trūkumo problematiką, reikalinga lyginti esamą reglamentavimą su tokiu, koks jis galėtų būti, pasitelkiant patikos instituto sureguliuojamą skirtingose jurisdikcijose. Dėl šios priežasties pirmoji šio darbo dalis yra skirta apžvelgti patikos instituto kilmę ir sampratą. Antroji skirta įvertinti, ar Lietuvos Respublika turėtų prisijungti prie Hagos konvencijos. Įvertinus reikmę prisijungti prie Konvencijos, siekiama parodyti, kad vien tarptautinės privatinės teisės normų, susijusių su patikos pripažinimu, neužtenka ir derėtų patikos institutą sureguliuoti visapusiškai, tinkamai ir veiksmingai nacionalinės teisės normomis. Todėl trečiajame darbo dalimi siekiama pagrįsti, kodėl turto patikėjimo teisės nuostatų atnaujinimas yra reikalingas, o ketvirtąją išskiriami pagrindiniai turto patikėjimo teisės ir patikos institutų skirtumai. Likusios keturios dalys yra skirtos apžvelgti pagrindinius dabartinio reguliavimo trūkumus ir įvertinti, atsižvelgiant į nuostatas, įtvirtintas kitose jurisdikcijose, lietuviškojo patikos instituto perspektyvą.

Svarbiausi šaltiniai. Šio darbo rašymo procesui naudotasi Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu ir su turto patikėjimo teise susijusiais teisės aktais, dr. Justo Sakavičiaus disertacija bei straipsniu, įvairias su turto patikėjimo teisės tema susijusiais magistro darbais. Didžioji darbo dalis parengta analizuojant užsienio teisės mokslininkų darbus: knygas apie patikos institutą, publikacijas užsienio teisės žurnaluose. Taip pat pasitelkti kitų valstybių aktualūs teisės aktai, susiję su patikos institutu, bei šiuose aktuose įtvirtintas nuostatas aiškinantys straipsniai, užsienio valstybių teismų praktika.

1. PATIKOS INSTITUTO IŠTAKOS, PASKIRTIS IR SAMPRATA

1.1 Patikos instituto ištakos

Vadovaudamiesi dažnu anglosaksiškosios tradicijos teisės mokslininkų teigimu¹ galėtume susidaryti įspūdį, jog patikos instituto formavimasis vyko XIV – XVII a. Anglijoje, tačiau kai kurie teisės istorijos tyrėjai šio instituto pradžia atseka iki pat senovės Romos laikų: *fideicommissum*² bei *usus*³ institutų. Visgi, nesileidžiant į siauresnį patikos instituto ištakų tyrinėjimą, tačiau pripažindami, kad ištakos galėjo siekti net V a. pr. Kr.,⁴ turėtume atsakyti į klausimą kokia yra moderniosios patikos teisės, tokios, kokia ji yra suprantama dabar, pradžia.

XII – XIII a. Anglijoje atsiranda patikos instituto pradmuo: *use* (naudojimo) teisė (Barr, 1908, p. 261). Yra kelios teorijos, siekiančios išaiškinti *use* teisės sukūrimo prielaidas. Vieni autoriai teigia, jog ši teisė leido feodalui suteikti žemės valstiečiui (valdyti nuosavybės teise), o šis įsipareigodavo jį valdyti feodalo naudai ir pagal jo instrukcijas, o po feodalo mirties perleisti žemę feodalo įvardintiems asmenims (Maksimaitis, 2002, p. 209). Kiti autoriai įvardija kitą priežastį – kryžiaus žygius.⁵ Atkreiptinas dėmesys, kad ši *use* teisė teisės mokslininkų nuomone buvo beveik identiška ankstyvajai vokiškajai teisei, konkrečiau – *Treuhand* institutui (Van Rhee, 2000, p. 459), kuris, teigiama, yra perimtas iš romėnų teisės (Barr, 1908, p. 263). Iš šio pastebėjimo galėtume daryti išvadą, jog iki XV a. angliškoji *use* teisė ir romėnų *usus*, virtęs į vokiškąjį *Treuhand*, buvo panašūs institutai, turintys bendrą romėniškąją kilmę ir panašią paskirtį.

Kadangi *use* teisė buvo plačiai naudojama išvengti mokesčių karaliui, šią teisę siekta apriboti įstatymu (angl. „*Statute of Uses*“) (Barr, 1908, p. 274; Pettit, 2012, p. 14). Visgi,

---

¹ Bendrieji patikos teisės (angl. *trust law*) vadovėliai, minėdami šio instituto formavimąsi, dažniausiai turi omenyje XIV - XVII a. Angliją, kurioje besiformuojant teisingumo teisei (angl. *equity law*) susiformavo ir patikos (angl. *trust*) institutas (Hudson, 2017, p. 2; Pettit, 2012, p. 3).

² Fideikomiso institutas senovės Romoje dažnai būdavo naudojamas paveldėjimo teisės tikslais: negalint paskirti testamentu turto Romos piliečio dukrai, turtas buvo paskiriamas kitam asmeniui, kuris įsipareigodavo valdyti palikimą dukros naudai (Loughlin, 2003).

³ *Usus* žinomas kaip įgyjamasis senaties institutas arba naudojimosi svetimu daiktu teisė (be galimybės rinkti daikto vaisius), minimas XII lentelių įstatymuose (*XII tab.*, 6, 3) (Jonaitis, 2014, p. 245, 247). C. H. Van Rhee teigimu, *usus* turėjo įtakos bažnyčios Kanonų teisės reguliuojamam nuosavybės valdymo modeliui, kurį vėliau perėmė anglų „*use*“ (Van Rhee, 2000, p. 453-462).

⁴ XII lentelių įstatymų istorinė išleidimo data. Plačiau žr. Jonaitis, M., Vėlyvis, S. (2007). XII lentelių įstatymai: bendrųjų šiuolaikinės teisės principų pradmenys. *Jurisprudencija*, 11(101), 33-41.

⁵ Teigiama, jog riteriai, išvykstantys į kryžiaus žygi perleisdavo nuosavybės teisę į savo ūkį pasitikėjimo vertam asmeniui, kad šis prižiūrėtų turtą (Pettit, 2012, p. 12).

maždaug XVII a. viduryje *use* teisė yra modifikuojama į patikėjimo (angl. „*trust*“) teisę, kuri veikia teisingumo (angl. „*equity*“) teisės sferoje ir kurios nebegali riboti įstatymai.⁶

Taigi apibendrinant aukščiau paminėtus teiginius galime pažymėti, kad būtent Anglijoje susiformavo modernusis patikėjimo teisės institutas, kuris, Anglijos ekonominei ir politinei galiai pasaulyje besiplečiant,⁷ buvo įdiegtas kolonijinėse valstybėse kartu su anglosaksiškąja teisine sistema. Dėl šios priežasties patikos instituto naudojimą galime sutikti ne tik Anglijoje, tačiau ir Australijoje, Naujoje Zelandijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Karibų jūros salų valstybėse ir kitose valstybėse, kurios buvo Anglijos kolonijomis.

Civilinės teisės tradicijos šalyse, neturėdamos teisingumo teisės atitikmens nacionalinėse teisinėse sistemose, plėtojo romėniškąjį modelį, kuris dabar sutinkamas įvairiais pavadinimais.⁸ Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad dėl įvairių priežasčių, kurios bus aptariamose kitose šio darbo dalyse, kai kurios civilinės teisės tradicijos šalys XXI-ame amžiuje ima pripažinti anglosaksiškuosius patikos fondus bei adaptuotus šio instituto modelius integruoti į nacionalines teises sistemas.⁹ Vis dėlto, adaptuojant šiuos modelius individualiai nacionalinei teisei sistemai būtinas šio instituto ištakų supratimas – nuo romėniškojo iki anglosaksiškojo modelio.

Apibendrinant aukščiau išdėstytas patikos instituto formavimosi teorijas galima pažymėti, jog patikos institutas primityvia forma naudotas jau senovės Romoje, vėliau plėtotas Europoje anglų ir germanų tautų, iš kurių būtent anglai sukūrė modernųjį patikos institutą. Augant Anglijos ekonominei ir politinei galiai pasaulyje šis institutas taip pat buvo integruotas įvairiose Anglijos kolonijų teisės sistemose, o laikui bėgant taip pat įgijo ir vis didesnę tarptautinę pripažinimą tarp civilinės teisės tradicijos šalių.

1.2 Patikos instituto paskirtis

Patikos instituto paskirtis istoriškai keitėsi ir plėtėsi, nors jo esmė išliko tokia pati – perduoti turtą patikimam trečiajam asmeniui (patikėtiniui), kuris šį turtą valdytų, juo disponuotų ir naudotųsi kaip savu, tačiau iš tokio naudojimosi gauta nauda būtų suteikiama kitam asmeniui, arba, tam tikrai sąlygai įvykus, turtas būtų tam asmeniui perleidžiamas. Šitoks

---

⁶ Teisingumo principas yra aukščiau įstatymo raidės (*Earl of Oxford's case*, 1615).

⁷ Turimas omenyje pasaulio kolonizavimo laikotarpis.

⁸ Pavyzdžiui, *Fidei-commis de residuo* Belgijoje, *Fiducies* Prancūzijoje, *Mandato fiduciario* Italijoje, *Contrats fiduciaires* Liuksemburge, *Fonds* Nyderlanduose, *Fiducia* Rumunijoje (Patikos fondų ir panašių juridinių struktūrų <...> sąrašas, 2019).

⁹ Turimas omenyje Hagos konvencijos ratifikavimas, o nacionalinio patikos fondo instituto kūrimo prasme ypač Vengrijos ir Čekijos pavyzdžiai, kurie bus aptariamai kitose šio darbo dalyse.

patikos mechanizmas istoriškai buvo naudojamas jau romėnų *fideicomissum* instituto pagalba (siekiama apeiti paveldėjimo įstatymus)¹⁰ bei anglų *use* teisės suteikimu (siekiama apeiti mokesčių įstatymus).¹¹

Plėtojantis teisingumo teisei bei moderniajai patikos teisei, šis institutas anglosaksų teisėje įgyja vis daugiau naudojimosi paskirčių – perduoti turtą naudotis nuosavybės teise patikėtiniui ir suteikti aprūpinimą naudos gavėjui, išspręsti problemas, kylančias dėl turto įsigijimo kartu su kitu asmeniu¹² arba dėl nesąžiningo turto įgijimo.¹³ Taip pat pasinaudojant šiuo institutu imta naudotis jo privalumais ir įmonių veikloje atskiriant turtą, siekiant išvengti pareigos sumokėti tam tikrus mokesčius, taip pat sudarant turto valdymo planą, pakeičiantį testamentinį paveldėjimą. Svarbiausiu šio instituto bruožu galėtumėme laikyti tai, jog jis gali būti pasitelkiamas kaip universalus įrankis, tinkamas įvairiapusiškam naudojimui bei įgalinantis patikėtinį valdyti patikėtą turtą nuosavybės teise, tačiau suteikiantis reikalavimo teises trečiajam asmeniui – naudos gavėjui.¹⁴

Apžvelgiant aukščiau įvardintas patikos instituto paskirtis galime išskirti šio instituto universalumą įvairioms sritims. Nors gali susidaryti įspūdis, kad šis institutas primityviuoju egzistavimo laikotarpiu buvo skirtas įvairių įstatymų apėjimui, tačiau modernusis patikos institutas atrandamas kaip įrankis disponavimui turtu: vykdant komercinius sandorius, investuojant, paskirstant turtą į atskiras dalis, planuojant šeimos turto išdėstymą ir pan.

1.3 Patikos instituto samprata

Bėgant amžiams, patikos institutas keitėsi, atsirado vis daugiau sričių, kuriose buvo įžvelgta šio instituto panaudojimo nauda. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad nuo romėnų *fideicommissum* iki moderniojo patikos instituto susiformavimo, išliko ta pati patikos elementų struktūra.

---

¹⁰ Jau minėtas pavyzdys, kaip Romos pilietis, negalėdamas palikti palikimo dukrai, palieka turtą patikėtiniui, kuris įpareigojamas pasirūpinti naudos gavėja ir įvykus tam tikrai sąlygai tą turtą perleisti.

¹¹ Turimas omenyje jau minėtas pavyzdys, kai feodas perleidžia turtą valstiečiui, kad sumažintų nuosavybės teise valdomo turto kiekį, siekdamas išvengti mokesčio karaliui.

¹² Susiformuoja išvestinė patika (angl. *resulting trust*), kai yra laikoma, jog prisidėjęs prie turto pirkimo asmuo automatiškai turi proporcingą dalį teisių į turtą (*Westdeutsche Landesbank Girozentrale v Islington LBC*, 1996).

¹³ Susiformuoja konstruktyvioji patika (angl. *constructive trust*), kai yra laikoma, jog nesąžiningai turtą įgijęs asmuo yra to turto patikėtinis, o sąžiningas savininkas – patikėtojas. Toks mechanizmas skirtas apginti sąžiningo savininko teises nukreipiant reikalavimą į nesąžiningai turtą įgijusį asmenį, tarsi šis būtų patikėtinis (Smith, 1999, p. 301).

¹⁴ Anot prof. A. Hudson, tai yra patikos instituto genialumas (angl. *the genius of the trust*) (Hudson, 2015, p. 66).

Pirmiausia, kadangi patikos institutas yra ne statutinės, tačiau teisingumo teisės dalis, vieno ir universalios patikos apibrėžimo nėra. Šis institutas buvo apibrėžiamas įvairių teismų precedentų, iš kurių teisės mokslininkai siekė išvesti universalų ir geriausiai šio instituto esmę atspindintį apibrėžimą. Darbo autoriaus nuomone, toliau galima pateikti vieną iš tokių vadovėlinių patikos apibrėžimų:

„Patikos esmė yra prievolės (pagal teisingumo teisę) nustatymas asmeniui, kuris valdo turtą nuosavybės teise (patikėtinui), įpareigojantis tą asmenį turtu naudotis sąžiningai ir gera valia bet kokio trečiojo asmens (naudos gavėjo) naudai, kurio interesas į turtą pripažįstamas teisingumo principo.“¹⁵

Kaip matyti iš apibrėžimo, patikos samprata susideda iš trijų esminių struktūrinių dalių.

Pirma, teisiniai ryšiai patikos atveju susiformuoja tarp trijų teisės subjektų kategorijų: patikėtojo, patikėtinio ir naudos gavėjo. Pažymėtina, kad tiek naudos gavėjų, tiek patikėtinių gali būti įvairus skaičius, tačiau visada privalo egzistuoti trys teisės subjektai. Įmanoma situacija, kai vienas asmuo įgyja dvilypi teisinį statusą¹⁶ ir patikos teisiniai santykiai atsiranda tarp dviejų asmenų, tačiau tokiu atveju svarbu suprasti, kad vienas asmuo gali būti dviem teisiniais subjektais.

Antra, patikos institutas anglosaksiškajame patikos apibrėžime yra teisingumo teisės dalis. Tai nurodoma implicitiškai, teigiant, kad prievolė turtu naudotis sąžiningai ir gera valia yra kylanti iš teisingumo principo, taip pat kaip iš šio principo kyla naudos gavėjo prievolė (interesas), nukreipta į patikėtinio valdomą turtą.

Trečia, naudos gavėjas turi teisę į patikėtinio valdomą patikėtą turtą. Taip pat naudos gavėjas gali reikalauti patikėtinio įvykdyti su patikėtu turtu susijusias prievoles, o šios prievolės, kaip teigiama teisės doktrinoje, yra fiduciarinio pobūdžio (Hudson, 2015, p. 47).

XX a. suintensyvėjus įvairiems teisiniams santykiams, turintiems tarptautinio pobūdžio elementų, susijusių su anglosaksiškuoju patikos institutu, šio užsienio teisės

---

¹⁵ Vertimas neoficialus. Norint įsigilinti į patikos instituto esmę, būtina žiūrėti originalų apibrėžimą: „*The essence of a trust is the imposition of an equitable obligation on a person who is the legal owner of property (a trustee) which requires that person to act in good conscience when dealing with that property in favour of any person (the beneficiary) who has a beneficial interest recognised by equity in the property.*“ (Thomas, Hudson, 2010, p. 1.01 cituota Hudson, 2015, p. 47).

¹⁶ Paprasčiausiais pavyzdys yra paprastoji patika (angl. *bare trust*), kurios metu patikėtojas turtą perduoda patikėtinui, kad šis jį valdytų patikėtojo, kaip naudos gavėjo, naudai. Šioje situacijoje patikėtojas taip pat būtų ir naudos gavėju.

teisinio darinio pripažinimo klausimas ėmė kilti civilinės teisės tradicijos teismuose.¹⁷ Siekiant suvienodinti šio instituto sampratą, taikymą bei pripažinimą tarptautinės privatinės teisės taisyklėmis (Hayton, 2011, p. 163), 1985 m. buvo priimta Hagos konvencija dėl patikos fondams taikytinos teisės ir jų pripažinimo, kurios 2 straipsnyje buvo įtvirtintas ir civilinės teisės tradicijos šalims priimtinas patikos instituto apibrėžimas. Kaip įtvirtinta šiame apibrėžime, patika suponuoja teisinių santykių sukūrimą *inter vivos* arba mirties atveju tarp patikėtojo, kai turtas yra perduodamas kontroliuoti patikėtiniui,¹⁸ tačiau naudos gavėjo naudai arba specialiam tikslui. Taip pat išskiriamos trys patikai būdingos charakteristikos:

- a) turtas yra atskiras bei nėra patikėtinio nuosavo turto dalimi;
- b) patikėto turto nuosavybė priklauso patikėtiniui arba kitam asmeniui, atstovaujančiam patikėtinį;
- c) patikėtinis turi teisę ir pareigą (savo įgaliojimų ribose) valdyti, naudotis ir disponuoti turtu atsižvelgiant į patikos įsteigimo nuostatas ir specialias pareigas, numatytas įstatymuose.¹⁹

Atsižvelgiant į tai, kad Hagos konvencijoje pateikiama patikos samprata turėjo būti priimtina įvairias teisės tradicijas turinčioms šalims (Hayton, 2011, p. 164), šis apibrėžimas yra „bepormės patikos“ (Lupoi, 1998, p. 17) įtvirtinimas, t. y. apsiribojama tik pagrindinių charakteristikų nurodymu, kurios neatskleidžia esminių anglosaksiškojo patikos modelio bruožų (Lupoi, 1998, p. 18).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad analizuojant anglosaksiškąją patikos sampratą akcentuojamas su teisingumo principu susijusių prievolių atsiradimas (tiek paprastosios patikos, tiek konstruktyviosios ar išvestinės patikos atvejais), kai tuo tarpu Hagos konvencijos 2 str. apibrėžimas yra tinkamas tik paprastajai patikai, nėra užsimenama apie naudos gavėjo teises (anglosaksiškosios patikos atveju naudos gavėjas turi teisę į patikėtą turtą pagal teisingumo principą, kai tuo tarpu Hagos konvencijoje apie naudos gavėjo turimų teisių pobūdį apskritai nėra užsimenama). Tačiau pastebėtina, kad iš esmės tiek anglosaksiškasis, tiek Konvencijos apibrėžimas išlaiko vienodas patikos instituto sudedamąsias dalis: būtinas trijų teisės subjektų dalyvavimas perduodant turtą, būdingas

---

¹⁷ Civilinės teisės tradicijos teismuose imti spęsti klausimai susiję taip pat ir su patikos fondais, pavyzdžiui, Nyderlandų Karalystėje (Milo, 2012, p. 79), Italijoje (Lupoi, 2012, p. 6), Šveicarijoje (Thevenoz, 2001, p. 179).

¹⁸ Oficialus 2 straipsnio tekstas yra: „*assets have been placed under the control of a trustee*“. Tačiau D. Hayton pažymi, jog tokia formuluotė yra klaidinga ir turi būti nurodoma ne perdavimas kontroliuoti, bet valdymas nuosavybės teise (Hayton, 2016, p. 5).

¹⁹ Vertimas neoficialus. Hagos konvencijos 2 straipsnis.

turto atskyrimo principas (tiesiogiai įtvirtintas Hagos konvencijos 2 str. a) punkte, anglosaksų teisėje kylantis iš teismų praktikos (*Re Goldcorp Exchange Ltd*, 1994), būdingas patikėtiniui perleisto turto valdymas nuosavybės teise,²⁰ tačiau privalant elgtis atitinkamai pagal patikėtojo, naudos gavėjo ar įstatymų nurodymus.

Taigi apibendrinant patikos instituto sampratą galima teigti, jog esminis šio instituto bruožas – teisės subjektų tarpusavio sąveika, kai turtas perduodamas patikėtiniui nuosavybės teise valdyti ir disponuoti trečiojo asmens naudai – yra universalus ir išskirtinis šio instituto bruožas, kuris atskleidžiamas tiek anglosaksiškosios patikos apibrėžimu, tiek Hagos konvencijoje įtvirtintu patikos apibrėžimu. Nors Konvencijoje ir nėra tam tikrų anglosaksiškosios patikos bruožų (kadangi ji neperteikia vien anglosaksiškosios sistemos, tačiau ją derina su civilinės teisės tradicijos sistema), tačiau šis ir civilinės teisės valstybėms priimtinas apibrėžimas simbolizuoja naują – tarptautinio patikos instituto – erą.

---

²⁰ Kaip jau minėta, vienas iš Hagos konvencijos sudarytojų D. Hayton pažymėjo, jog konvencijoje turėjo būti įtvirtinta sąvoka „*own*“ (Hayton, 2016, p. 5). – patikėto turto valdymas nuosavybės teise. Tačiau taip nebuvo padaryta: 2-ajame straipsnyje nurodytame apibrėžime vartojama „*control*“ sąvoka, todėl diskusija ar kontroliavimas reiškia valdymą nuosavybės teise lieka atvira.

2. HAGOS KONVENCIJOS RATIFIKAVIMAS

Kaip jau minėta pirmojoje šio darbo dalyje, patikos fondai gali būti įsteigiami įvairiose jurisdikcijose. Spartėjanti globalizacija lemia dažnesnį tarptautinių elementų pasireiškimą įvairiuose teisiniuose santykiuose. Hagos konvencija, nors neskirta tarptautiniam patikos instituto sureglamentavimui (Lupoi, 1998, p. 16), tačiau apibrėžia pagrindinius šio instituto bruožus tam, kad būtų galima spręsti tarptautinės privatinės teisės kolizijų tarp įvairių nacionalinių reguliavimų problemas. Viena iš konvencijos autorių prof. D. Hayton teigimu, civilinės teisės tradicijos šalyse, ketinančios ratifikuoti konvenciją, jau turėtų turėti suformuotą prievolinio pobūdžio patikos institutą, įgalinantį patikėtoją atskirti savo turtą ir apsaugoti nuo kreditorių reikalavimų (Hayton, 2016, p. 3). Darbo autoriaus nuomone, lietuviškasis turto patikėjimo teisės institutas yra pakankamas pagrindas, tenkinantis D. Hayton kriterijų Konvencijos ratifikavimui, nors ir neidealus.²¹ Todėl šiame skyriuje toliau aptariamos pagrindinės Hagos konvencijos nuostatos ir priežastys, kodėl Lietuvos Respublika turėtų ratifikuoti šią konvenciją.

2.1 Hagos konvencijos struktūra ir esminės nuostatos

Prieš dėstant argumentus, kodėl Hagos konvencijos ratifikavimo klausimas turėtų būti svarstomas, reikalinga trumpai apžvelgti, koks yra Konvencijos turinys.

2.1.1 *Taikytinos teisės nustatymas*

Hagos konvencijos II dalis įtvirtina nuostatas, kurios yra taikomos patikos fondų taikytinos teisės nustatymui. Konvencijos 6 str. pažymima, kad patikėtojas gali rinktis, kokią teisę taikydamas įsteigs patikos fondą. Jei įsteigimo sandoryje nėra aiškios ar numanomos taikytinos teisės, pagal Konvencijos 7 str. taikomas labiausiai susijusios teisės testas, atsižvelgiant į:

- a) patikos fondo administravimo vietą;
- b) patikėto turto buvimo vietą;²²
- c) patikėtinio verslo ar gyvenamąją vietą;
- d) vietą, kur naudos gavėjams suteikiama nauda (Konvencijos 7 str.).

---

²¹ Turto atskyrimas nėra visiškas: CK 6.961 str. 2 d. įtvirtintas turto atskirumo principo apribojimas patikėtojo nemokumo ar bankroto atveju.

²² Prof. D. Hayton teigimu, ši dalis galėtų būti pakeista į: *inter vivos* atveju patikėtojo gyvenamoji vieta, o testamentinio patikos fondo sukūrimo atveju testamentui taikytina teisė (Hayton, 2016, p. 13-14).

Hagos konvencijos 8 str. nurodo nebaigtinį sąrašą, kokiems teisiniams santykiams pasirinkta teisė yra taikoma, o 9 str. numato galimybę atskirti ir taikyti skirtingą teisę patikos fondui ir jo administravimui. Taigi iš esmės taikytinos teisės nustatymui svarbi aiški arba numanoma patikėtojo valia, o jos nesant – objektyvus taikytinos teisės nustatymas atliekamas teismo. Pasak prof. D. Hayton, 7 str. yra pernelyg trumpas ir tegali būti vertinamas kaip gairės (Hayton, 2011, p. 170) teismui nuspręsti, su kuria teise patikos fondas turi glaudžiausią ryšį.

2.1.2 Patikos pripažinimas

Nuostatos, susijusios su patikos fondo pripažinimu, yra įtvirtintos Hagos konvencijos III skyriuje – 11 – 14 straipsniuose. Taigi, patikos pripažinimas pirmiausiai reiškia tai, kad patikėtas turtas yra atskiras, patikėtinis gali ginti teises į šį turtą būdamas šalimi teisiniame ginče, o taip pat kad:

- a) patikėtinio asmeniniai kreditoriai neturi teisės į patikėtą turtą;
- b) patikėtinio nemokumo ar bankroto atveju patikėtas turtas nėra dalis patikėtinio turto;
- c) patikėtas turtas nėra dalimi patikėtinio paveldimo turto masės arba sutuoktinių turto;
- d) patikėtas turtas gali būti sugražinamas, jei patikėtinis, pažeisdamas patikos fondo įsteigimo nuostatas, sumaišė savo ir patikėtą turtą (Hagos konvencijos 11 str.).

2.1.3 Patikos pripažinimo ribojimai

Ratifikuojant Hagos konvenciją neišvengiamai galėtų būti susiduriama su piktnaudžiavimo teise problema, kadangi būtų galima manyti, jog šis teisės aktas įgalina subjektus steigti patikos fondus čia pat Lietuvoje, nurodant, kad patikos fondo taikytina teisė yra patikos institutą nacionaliniame reguliavime turinti teisė, tačiau visiems teisiniams santykiams tarp subjektų susiklostant Lietuvoje bei turtui esant Lietuvoje. Tokiu atveju vienintelis užsienio elementas yra patikos fondui taikytina teisė, tačiau pagal Hagos konvencijos nuostatas toks patikos fondas turėtų būti pripažįstamas.

Panaši į minėtąją situaciją susiklostė Italijoje, kuomet ratifikavus Hagos konvenciją atsirado prieštaringai vertinama galimybė pasinaudoti jau minėtuoju modeliu, vadinamu

trust interno (Lupoi, 2012 p. 6).²³ Kad būtų išvengiama tokios situacijos, Hagos konvencijos 13 str. numato galimybę šaliai nepripažinti patikos fondo, jei ryšys tarp patikos fondo ir taikytinos teisės yra dirbtinis, t. y. turto buvimo vieta, patikėtojo ir naudos gavėjų gyvenamoji vieta yra labiau susijusi su patikos fondo instituto neturinčia šalimi (Hayton, 2011, p. 168; Lupoi, 1998, p. 16). Manoma, kad 13 straipsnis suteikia apsaugą siekiant, kad Hagos konvencija netaptų pakaitalu nacionalinio patikos instituto sureguliuavimui (Panico, 2007, p. 535). Taigi, didžioji dalis konvenciją ratifikavusių valstybių 13 straipsnio siūloma apsauga pasinaudojo, išskyrus Jungtinę Karalystę, Maltą ir Šveicariją. Tačiau sutinkama ir kita nuomonė, pavyzdžiui, D. Hayton teigimu, ši nuostata yra diskriminacinio pobūdžio, kadangi savų piliečių įsteigta patika galėtų būti nepripažįstama, kai tuo tarpu užsieniečių įsteigta – pripažįstama (Hayton, 2016, p. 23).

Darbo autoriaus nuomone, siekiant leisti patikos fondus steigti piliečiams neužtenka ratifikuoti Hagos konvenciją. Nors tokiu atveju iš tiesų atsirastų galimybė diskriminuoti piliečius užsienio teisės subjektų atžvilgiu, tačiau norint naudoti šį institutą šalies viduje, derėtų detalai sureguliuoti nacionalinės teisės sistemoje patikos instituto esminius bruožus.

2.1.4 Bendrosios nuostatos

Pažymima, kad konvencija taikytina visiems patikos fondams, nepaisant jų įsteigimo datos (22 str.), valstybėms palikta teisė pripažinti teismo sprendimu įsteigtą patikos fondą²⁴ (20 str.). Taip pat Hagos konvencija numato ir tam tikras konvencijos taikymo išimtis:

- a) kai nuostatų taikymas prieštarautų viešajai tvarkai (18 str.);
- b) kai yra taikomos kitos privalomos nuostatos tarptautinių elementų turinčioms situacijoms (16 str.);
- c) kai yra taikomos privalomos nacionalinės teisės nuostatos (15 str.).

Iš aukščiau paminėtų Hagos konvencijos nuostatų matyti, kad šioje konvencijoje nėra detalaus ir griežto reguliavimo. Šis teisės aktas yra trumpas bei skirtas viso labo užsienio jurisdikcijose įsteigtų patikos fondų pripažinimui, jame nurodomos tik būtinosios sąvokos ir esminiai šio instituto bruožai, kuriais gali vadovautis nacionalinės institucijos

---

²³ M. Lupoi šį *trust interno* modelį vertina neigiamai. Anot jo, patikos fondui sukurti neužtenka vien ratifikuoti Hagos konvenciją ir leisti patikos steigėjui vieninteliu tarptautiniu elementu numatyti tik taikytiną teisę. Toks modelis yra ydingas, kadangi kai kurie anglosaksiškosios teisės terminai negali būti išversti taip, kad prasmė visiškai atitiktų nacionalinės teisės normas, pačios patikos įsteigimo nuostatos gali paprasčiausiai neturėti atitikmens nacionalinėje teisėje, neišsprendžiamos esminės problemos, tokios, kaip patikos fondo įsteigimas vienašaliu aktu ar sutartimi, ar daiktinių/prievoliųjų santykių atsiradimas į patikėtą turtą (Lupoi, 2012, p. 10).

²⁴ Turima omenyje konstruktyvioji (angl. *constructive trust*) ir išvestinė (angl. *resulting trust*) patika.

priimdamos sprendimą pripažinti konkretų patikos fondą ar ne. Tačiau nepaisant to, yra keletas priežasčių, kodėl Hagos konvencija turėtų būti ratifikuota.

2.2 Priežastys ratifikuoti Hagos konvenciją

Hagos konvencijos ratifikavimas ir taikymas, anot A. G. Paton ir R. Grosso, gali turėti revoliucinį poveikį civilinės teisės tradicijos šalių teisės sistemoms, pasireiškiantį naujo – patikos – instituto tarptautinės privatinės teisės normų sistemoje sukūrimu, įgalinimu teisėją nuspręsti, kuri teisė turėtų būti taikoma konkrečiam patikos fondui bei minimalaus patikos fondo pripažinimo standarto numatymu (Paton, Rosso, 1994, p. 658).

Taip pat manytina, kad Hagos konvencijos ratifikavimas yra reikalingas siekiant harmonizuoti reguliavimą patikos atžvilgiu, kadangi tarptautinį elementą, susijusį su patikos institutu, turintys ginčai nėra retas reiškinys. Pavyzdžiui, Šveicarijoje²⁵ bei Italijoje (*Piercy v. EFT AS*, 1956; *Re Gordon Forbes*, 1984) ginčai dėl patikėto turto pasinaudojant anglosaksiškuoju patikos institutu buvo sprendžiami teismuose dar prieš Hagos konvencijos ratifikavimą.

Anot D. Hayton, šis institutas gali atnešti reikšmingos naudos į nacionalinį teisinį reguliavimą, tokios kaip lengvesnis rūpinimasis fiziškai ar psichiškai neįgaliais asmenimis, patogus turto išlaikymo šeimose iš kartos į kartą modelis bei naujų investavimo galimybių pasiūlymas, todėl valstybės turėtų pasinaudoti Hagos konvencijos suteikiamomis galimybėmis (Hayton, 2016, p. 24).

Dėl aukščiau įvardytų priežasčių manytina, kad Lietuva turėtų sekti kitų Europos šalių – Šveicarijos, Kipro, Liuksemburgo, Monako, San Marino, Lichtenšteino (XXI a. ratifikuota ir įsigaliojusi Hagos konvencija, jau nekalbant apie šios konvencijos šalis senbuves) – pavyzdžiu ir ratifikuoti Hagos konvenciją. Galimybė pripažinti kitose jurisdikcijose įsteigtus patikos fondus būtų pirmasis žingsnis į nacionalinio patikos instituto formavimą. Kitas nacionalinio patikos instituto kūrimo žingsnis – sąlygų įkurti patikos fondą pagal Lietuvos Respublikos įstatymus sudarymas. Apie esamo reguliavimo ydingumą ir neišnaudojamas galimybes aptarsime sekančiose šio darbo dalyse.

---

²⁵ Šveicarijoje pirmieji sprendimai, susiję su anglosaksiškojo patikos instituto nuostatų interpretavimu, priimti nuo 1874 m. Kaip vieną iš naujesnių pavyzdžių galime pateikti Šveicarijos Federalinio Teismo 2001 m. lapkričio 19 d. sprendimą byloje X prieš JAV (*X v. USA*, 2001). Teisinio neaiškumo problemą Šveicarijos nacionalinėje teisėje, kaip vieną iš svarbiausių akstinų ratifikuoti Hagos konvenciją, išskyrė prof. L. Thevenoz (*Thevenoz*, 2001, p. 179).

3. PRIELAIIDOS INSTITUTO VEIKIMUI

Dėl nacionalinių teisinių sistemų skirtingumo, istorinių, kultūrinių ar politinių priežasčių, ne visi teisiniai institutai, tinkami vienoms valstybėms, bus tinkami ir kitoms. Todėl prieš pradėdant tyrimą kaip Lietuvos Respublikoje keistūsi teisiniai santykiai, pradėjus pripažinti ar nacionalinės teisės sistemoje sureguliuavus patikos institutą, būtina pirmiausiai atsakyti į klausimą, ar, pirmiausia, šis institutas išvis būtų suderinamas su nacionaline teisine sistema ir galėtų veikti. Dėl šios priežasties yra reikalinga aptarti tam tikras šio instituto veikimo prielaidas kaip koncepcinį pagrindą, ant kurio galėtų būti statoma įvairių teisinių santykių tarpusavio sąveikos analizė.

Pirma, Lietuvos Respublikos jau esantis turto patikėjimo teisės institutas yra konceptualiai panašus į patikos institutą,²⁶ atitinkamai esamo patikėjimo teisės instituto modifikacijos patobulintų jau egzistuojantį institutą. Pagrindinės turto patikėjimo teisę reglamentuojančios normos įtvirtintos Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000) (toliau – CK arba LR CK), ketvirtosios knygos VI skyriuje “Turto patikėjimo teisė” (CK 4.106 - 4.110 straipsniai) bei šeštosios knygos L skyriuje “Turto patikėjimas” (CK 6.953 - 6.968 straipsniai). Kaip matyti iš CK 4.106 str. 1 d. pateikto turto patikėjimo teisės apibrėžimo,²⁷ esamas apibrėžimas galėtų būti nesunkiai pritaikomas anglosaksiškajam patikos institutui apibrėžti. Naudojamame apibrėžime *expressis verbis* nustatomi tik du subjektai – patikėtojas ir patikėtinis, nėra numatytas trečiasis subjektas, kaip naudos gavėjas. Visgi, pasitelkiant patikėjimo teisę ir šiuo būdu perduodant valdyti, naudotis ir disponuoti turtu patikėtinui, neretu atveju tiesiogiai arba netiesiogiai yra suteikiama tam tikra nauda tretiesiems asmenims.²⁸ Taip pat, patikėtojas turi teisę nustatyti tam tikras sąlygas turto valdymui (šių sąlygų nustatymas galėtų būti patikos įsteigimo dokumento (angl. *trust instrument*) atitikmuo) ir taip sukurti trilypį ryšį tarp patikėtojo, patikėtinio ir trečiojo asmens. Atsižvelgiant į turto patikėjimo teisės instituto prasmę, prieinama išvada, jog šis institutas yra skirtas trečiųjų asmenų interesams tenkinti, kas yra ir vienas iš patikos teisės tikslų.²⁹ Taigi, galima būtų teigti, jog nors patikos ir patikėjimo teisė turi esminių skirtumų, kurie bus aptariami tolesniuose šio tiriamojo

²⁶ Tokios pozicijos laikosi ir Europos Komisija (Europos Komisijos ataskaita Europos Parlamentui..., 2020).

²⁷ „Turto patikėjimo teisė – tai patikėtinio teisė patikėtojo nustatyta tvarka ir sąlygomis valdyti, naudoti perduotą turtą bei juo disponuoti” (CK 4.106 str. 1 d.)

²⁸ Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 10 str. 2 d. įtvirtintas subjektų sąrašas, kurie gali patikėjimo teise valdyti, naudoti ir disponuoti valstybės turtu. Šie subjektai – valstybės įmonės, įstaigos ir organizacijos, Lietuvos bankas, savivaldybės – yra viešąsias funkcijas vykdančios subjektai. Iš šio teiginio galima vesti logišką išvadą, jog patikėtas turtas gali tarnauti tretiesiems asmenims – visuomenei *per se*.

²⁹ Šį tikslą suponuoja pati patikos teisinių santykių struktūra: patikėtas turtas privalo būti naudojamas trečiojo asmens – naudos gavėjo labui.

darbo skyriuose, tačiau Lietuvos Respublikos turto patikėjimo teisę galėtume laikyti neišbaigtu, tačiau konceptualia prasme giminingu turto patikos teisės atitikmeniu.

Antra, Lietuvos Respublikos turto patikėjimo teisės reguliavimas toks, koks yra šio darbo rašymo metu, yra nepakankamas. Pagrindžiant lietuviškosios turto patikėjimo teisės reguliavimo nepakankamumo nacionalinėje teisinėje sistemoje argumentą būtina įvertinti šio instituto genezę. Taigi, prieš 1998 m. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme pirmą kartą apibrėžiant turto patikėjimo teisės sąvoką (2 str. 9 d. (dabar – 12 d.)), turto patikėjimo teisė 1964 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civiliniame kodekse (toliau – LTSR CK) buvo sutinkama kitu pavadinimu – kaip operatyviojo tvarkymo teisė (LTSR CK 121 str. 1 d.) 1994 m. atlikus CK pakeitimus (Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso..., 1994, 99 str.), ši operatyviojo tvarkymo teisė pervadinta į turto patikėjimo teisę, nors praktiškai instituto prasmė išliko tokia pati – užtikrinti galimybes valdyti turtą viešiesiems subjektams. Tik 2000 m. priimtas naujasis CK sudarė galimybes atsirasti privataus turto patikėjimo sutartims jau minėtų šeštosios knygos „Prievolių teisė“ nuostatų pagrindu, tačiau net ir praėjus daugiau kaip dešimtmečiui po šių nuostatų įtvirtinimo, teisės mokslininkai abejoja šio reguliavimo sklandumu (Sakavičius, 2011a, p. 1108). Taigi, įvertinus šio instituto raidą Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje, galima daryti išvadą, jog turto patikėjimo teisė yra socialistinės sistemos reliktas, įgijęs vakarietišką pavadinimą. Visgi, kad šis institutas iš tiesų taptų vakarietišku laisvosios rinkos įrankiu, įstatymų leidėjas turi sudaryti sąlygas šiam institutui veikti ir išpildyti visą savo potencialą privataus turto patikėjimo srityje.

Trečia, turto patikėjimo teisė yra nepelnytai užgožiama kito asmens turto administravimo instituto. CK 4-osios knygos XIV skyriuje įvirtintas kito asmens turto administravimo institutas, kuris yra atskiras nuo turto patikėjimo teisės: šie du institutai yra dvi skirtingos išvestinės daiktinės teisės (Baranauskas *et al.*, 2010). Tačiau jau minėtas autorių kolektyvas išskiria tik vieną šių institutų atribojimo kriterijų: kieno vardu yra veikama (patikėtinis – savo, administratorius – savininko) (Baranauskas *et al.*, 2010, p. 293). Atlikus detalų tyrimą, įstatyme galima aptikti ir daugiau šių institutų skirtumų.³⁰ Tačiau nepaisant jų, atkreiptinas dėmesys į tai, kad turto administravimo tikslas – išsaugoti turtą arba jį gausinti naudos gavėjo labui (CK 4.239 str. 1 d.) – sutampa su turto patikėjimo teisės tikslu. Darbo autoriaus manymu, šie du institutai gali būti tarpusavyje susiję,³¹

---

³⁰ Tokių kaip kad specialios kvalifikacijos turto administratoriui turtėjimas, turto administravimo santykiai negali kilti testamentu pagrindu, turto administravimo santykiams nėra nustatomas maksimalus terminas (Sakavičius, 2011b, p. 127-128).

³¹ Pavyzdžiui, taip yra Kanados Kvebeko provincijoje (Emerich, 2013, p. 31).

kadangi turto patikėjimo teisė turėtų apimti turto administravimo teisę, t. y. darbo autoriaus manymu pirmoji teisė yra platesnė. Šio instituto silpnoji vieta – detalaus reglamentavimo trūkumas, skatinantis rinktis turto administravimo, o ne patikėjimo teisės institutą.

Ketvirta, su patikos institutu susijęs reguliavimas atneštų pastebimos naudos, dėl šios priežasties būtų užtikrinta politinė valia priimti atitinkamus sprendimus. Jau nuo naujojo CK įsigaliojimo buvo viltasi, kad turto patikėjimo teisė įgalins turto patikėjimo instituto naudojimą, susijusį su privačiu turto, panašų į anglosaksiškąjį *trust* institutą (Čerka, 2001). Vis dėlto, kaip pastebėta jau anksčiau minėtame dr. Justo Sakavičiaus straipsnyje, „šiandieninė Lietuvos privataus turto patikėjimo teisė yra nepatraukli privatinų teisinių santykių subjektams, todėl menkai taikoma praktikoje” (Sakavičius, 2011a, p. 1108). Per dešimtmetį nuo šio tyrėjo straipsnio paskelbimo nebuvo politinės valios priimti siūlomus įstatymų pakeitimus (Sakavičius, 2011b, p. 150), tačiau tai, kad į tyrimus nėra atkreipiama dėmesio, nereiškia, kad jie neverti tolimesnių svarstymų. Besikeičiant situacijai kaimyninėse šalyse taip pat galima pateikti naujų argumentų, kodėl su turto patikėjimo teise susijusios problemos turi būti sprendžiamos. Atkreiptinas dėmesys į kitų sovietinio bloko valstybių – Vengrijos ir Čekijos pavyzdžius integruojant patikos institutą į nacionalines teisės sistemas atitinkamai 2013 ir 2014 metais, perimant amerikietiška (Tajti, Whitman, 2016, p. 717) bei europietiška (Ronovska, Lavicky, 2015, p. 640) modelius, kai tuo tarpu lietuviškoji turto patikėjimo teisė pasiliko atitinkanti 1964 m. LTSR CK dvasią, o šeštojoje knygoje esančios privataus turto patikėjimo teisės nuostatos buvo integruojamos į naująjį CK remiantis ne vakarietiškosiomis, bet rytietiškomis tradicijomis: pasitelktos Rusijos Federacijos civilinio kodekso privataus turto patikėjimo teisės nuostatos (Sakavičius, 2011a, p. 1101). Manytina, kad su privačių subjektų tarpusavio santykiais susiję teisiniai institutai dėl Lietuvos Respublikos ekonomikos politikos pasirinkimo krypties, turėtų būti formuojami atsižvelgiant į laisvosios rinkos doktriną bei vakarietiškas tradicijas.

Apibendrinant aukščiau išdėstytas instituto veikimo prielaidas galima pastebėti, jog tyrimo vykdymo metu Lietuvos Respublikos teisės sistemoje egzistuojantis turto patikėjimo teisės institutas iš tiesų gali būti išeities tašku patikos instituto sureguliuavimui. Dabartinis reguliavimas yra nepakankamas, kaip kilęs perkėlus politiniais-ekonomineis aspektais netinkamą privataus turto patikėjimo teisės institutą iš Rusijos Federacijos, tačiau, atsižvelgdamas į kitų valstybių pavyzdžius bei teisės tyrėjų darbuose įvardintas dabartinio reguliavimo problemas, įstatymų leidėjas galėtų įtvirtinti patikos institutą nacionalinėje teisės sistemoje bei išpildyti turto patikėjimo teisės instituto potencialą.

4. PAGRINDINIAI TURTO PATIKĖJIMO TEISĖS IR PATIKOS INSTITUTO SKIRTUMAI

Ankstesniame poskyryje aptarus esmines patikos instituto veikimo prielaidas ir tariant, jog šio instituto išėities tašku galime laikyti dabartinę turto patikėjimo teisės reguliavimą, galime apžvelgti pagrindinius skirtumus, kuriais pasižymi Lietuvos Respublikos turto patikėjimo teisės institutas ir anglosaksiškasis patikos institutas.

Subjektai. Anglosaksiškajam modeliui būdingi trys teisės subjektai:³² patikėtojas, patikėtinis ir naudos gavėjas, kai tuo tarpu CK 4.107 str. numatomi tik du subjektai – patikėtojas ir patikėtinis. Visgi, atkreiptinas dėmesys, jog CK 4.107 str. yra neišsamus: subjektų sąrašas išplečiamas šeštosios knygos normomis, būtent 6.957 – 6.959 str. nuostatomis. Pavyzdžiui, CK 6.959 str. 1 d. 2 p. numato, jog turto patikėjimo sutartyje, jeigu ji yra sudaroma trečiojo asmens naudai, privalu nurodyti ir naudos gavėją. Iš to seka, kad turto patikėjimo santykiai taip pat gali atsirasti tarp patikėtojo, patikėtinio ir naudos gavėjo. Šį teiginį dar labiau sustiprina tai, jog 6.958 str. 3 d. yra nurodoma, kad patikėtinis negali būti vienintelis naudos gavėjas pagal turto patikėjimo sutartį. Ši nuostata tik patvirtina, jog, sudarant turto patikėjimo sutartį, galimas teisinio ryšio sukūrimas tarp trijų subjektų.³³ Taigi, iš esmės esamas reguliavimas numato galimybę iš turto patikėjimo sutarties kylančiuose teisiniuose santykiuose dalyvauti trims asmenims, tačiau tai nėra būtinoji turto patikėjimo sutarties sąlyga. Taip pat įstatymų leidėjas nenumato būtinybės turto patikėjimo teisiniuose santykiuose dalyvauti trims asmenims bendrosiomis turto patikėjimo teisės nuostatomis: turto patikėjimo santykiuose, atsiradusiuose kitais CK 4.108 str. numatytais turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindais, pagal CK 4.107 str. užtenka patikėtojo ir patikėtinio dalyvavimo.

Atsiradimo pagrindai. CK 4.108 str. numatomi šie turto patikėjimo teisės pagrindai: įstatymas, administracinis aktas, sutartis, testamentas, teismo sprendimas. Visgi, populiariausi turto patikėjimo teisės pagrindai yra įstatymas bei administracinis aktas viešojo turto patikėjimo tikslais (Sakavičius, 2011b, p. 128) ir sutartis privataus turto patikėjimo tikslais. Šie pagrindai yra apibūdinti detaliau, tačiau tokie pagrindai, kaip teismo sprendimas ar testamentas yra abstraktūs ir deklaratyvūs.³⁴ Anglosaksiškasis patikos

³² Galimi santykiai tarp dviejų subjektų *de facto*, tačiau vienas iš subjektų gali turėti dvejopą subjektiškumą. Žr. 17 išnašoje pateiktą pavyzdį.

³³ Argumentacija, kad taikant 6.958 str. 3 d. galimas ryšys ir tik tarp dviejų subjektų – patikėtojo ir patikėtinio, iš esmės yra teisinga, tačiau susiklosčiusi situacija yra identiška aprašytajai paprastajai patikai (angl. *bare trust*).

³⁴ Darbo autoriaus žiniomis (naudojantis viešai prieinama informacija), šiais pagrindais turto patikėjimo teisė Lietuvos Respublikoje nustatoma retais ir išimtiniais atvejais. Reglamentavimo spragą testamentu ir teismo

institutas pasižymi tuo, jog dažniausiai sutinkami patikos atsiradimo pagrindai yra vienašalis patikos įsteigimo aktas³⁵ ir teismo sprendimas. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje įtvirtintas turto patikėjimo teisės institutas nenumato vienašalio akto³⁶ kaip pagrindo atsirasti turto patikėjimo teisiniams santykiams. Tokio nustatymo nebuvimas leidžia teigti, jog tarp lietuviškojo ir anglosaksiškojo apibrėžimų, patikėtoju išreiškiant savo valią dėl turto patikėjimo, esminis skirtumas yra šalių valios suderinimas, t. y. patikos atveju užtenka aiškiai išreikštos patikėtojo valios, o turto patikėjimo teisės instituto atveju būtina suderinta šalių valia. Taip pat, lyginant teismo sprendimą, kaip pagrindą atsirasti patikos arba turto patikėjimo teisės teisiniams santykiams, pažymėtina, jog patikos nustatymas yra vienas iš anglosaksiškosios teisingumo teisės privalumų,³⁷ o mūsų šalyje civilinės teisės sistemoje teismo sprendimas turi žymiai mažiau galios, kadangi teismas turi aiškiai įstatymų numatytą kompetenciją ir priimančias sprendimus jo užduotis yra teisę taikyti ir aiškinti, o ne ją kurti (Kazanavičiūtė, 2009, p. 88). Visgi, yra pasitaikę atvejų, kai teismas, vadovaudamasis CK 4.108 str. suteikta galimybe teismo nutartimi nustatė, jog turtas atitinka patikėtojo turto sąvoką,³⁸ tačiau tokie atvejai yra daugiau išimtis, negu taisyklė. Taigi atsiradimo pagrindai yra vienas iš pagrindinių ir kertinių patikos ir turto patikėjimo teisės skiriamųjų bruožų.

Nuosavybės pobūdis. Lietuvos Respublikos turto patikėjimo teisė apima viešo ir privataus turto kategorijas,³⁹ kai tuo tarpu anglosaksiškojo patikos instituto objektu yra privatus turtas, o viešojo turto patikos fondai yra teisėtyrininkų laužomų iečių objektu (Blumm, 2010, p. 649).⁴⁰

Teisinis turto statusas. Lietuvos Respublikos CK 6.953 str. 2 d. numato, kad „*turto perdavimas kitam asmeniui patikėjimo teise nepakeičia turto nuosavybės teisės*”.

---

sprendimo, kaip pagrindų atsirasti turto patikėjimo teisei, pažymėjo ir dr. J. Sakavičius (Sakavičius, 2011b, p. 148).

³⁵ Anglosaksiškajam modeliui būdingas patikėtojo vienašališkas patikos fondo įsteigimas rašytiniu aktu, kuriame įtvirtinamos esminės (būtinios) sąlygos patikos fondo įkūrimui. Prof. A. Hudson teigimu, sutartis, atsiradusi profesionaliam patikėto turto valdytojui susitarus dėl užmokesčio su turto patikėtoju, negali būti laikoma turto patikėjimo sutartimi, ji yra tik papildoma šalia vienašalio patikėtojo sprendimo perduoti turtą valdyti patikėtinui (Hudson, 2015, p. 70).

³⁶ Išskyrus testamentą, tačiau toliau plėtojant mintį apie šalių valios suderinimą, atkreiptinas dėmesys, jog net ir testamentu nustačius turto patikėjimo teise paliekamą turtą, įpėdinis (arba legatas) turi išreikšti savo valią tokį turtą priimti.

³⁷ Teismas patikos institutą gali pritaikyti įvairioms neteisėto praturtėjimo situacijoms.

³⁸ Teismas konstatavo, kad „<...> *lėšos, pervestos į antstolio sąskaitą pagal vykdomuosius dokumentus, netampa jo nuosavybe. Šis turtas atitinka patikėto turto sąvoką.*” (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

³⁹ Šį skyrimą atlieka ir dr. J. Sakavičius savo disertaciniame tyrime (Sakavičius, 2011b).

⁴⁰ Šiame straipsnyje aptariamas teisės mokslininkų kritiškas požiūris į *public trust* (viešojo patikos fondo) doktriną bei pateikiama M. C. Blumm nuomonė, jog viešojo turto ir privataus turto kategorijos gali koegzistuoti, nustatant viešąją patiką valstybei priklausantiems objektams.

Anglosaksiškajame patikos fondo apibrėžime ⁴¹ yra nurodoma, jog nuosavybės pasikeitimas – teisinio titulo į turtą perėjimas iš patikėtojo patikėtiniui – yra vienas kertinių šį institutą apibūdinančių bruožų. Taigi, pagal lietuviškąją turto patikėjimo teisę patikėtinis turtu disponuoja ne nuosavybės teise, o anglosaksiškosios patikos atveju – disponuoja nuosavybės teise.

Šiame skyriuje paminėti turto patikėjimo teisės ir patikos institutų skirtumai nesudaro baigtinio sąrašo.⁴² Visgi galima pažymėti, jog pagrindiniai šių institutų skirtumai yra būtinas subjektų ratas, atsiradimo pagrindai, nuosavybės pobūdis bei teisinis turto statusas. Įvardinus bendruosius skirtumus, toliau šiame darbe analizuojami kiti, detalesnės analizės reikalaujantys skirtumai, būtent teisinių santykių, susiklostančių tarp patikėjimo ir patikos subjektų, rūšies nustatymo problematika, patikėtinio pareigų ir atsakomybės problematika, patikėto turto apmokestinimo problematika bei turto išlaikymo šeimoje problematika.

---

⁴¹ Kaip jau aptarta šio darbo 1.3 dalyje.

⁴² Pavyzdžiui, plačiau skirtumai tarp civilinės teisės tradicijos nuostatų ir anglosaksiškosios patikos yra aptariami taip pat ir Šveicarijos teisėtyrininkų darbuose (Thevenoz, 2001, p. 193-194).

5. TEISIŲ *IN REM* IR *IN PERSONAM* PROBLEMATIKA

Šioje darbo dalyje analizuojama, kokie teisiniai santykiai – daiktiniai, prievoliniai, ar ir daiktiniai, ir prievoliniai – susiklosto tarp patikėtojo, patikėtinio ir naudos gavėjo. Lietuviškasis turto patikėjimo teisės modelis skiriasi nuo anglosaksiškojo, tad toliau šią darbo dalį skirsime į tris: lietuviškojo modelio aptarimą, anglosaksiškojo modelio aptarimą, bei įvardysime pavyzdžius, kaip būtų galima patobulinti esamą reguliavimą.

5.1 Turto patikėjimo teisės pagrindu atsiradusių teisių į turtą rūšių nustatymas

Kaip jau minėta, lietuviškojo turto patikėjimo teisės instituto pagrindinės nuostatos yra įtvirtintos CK ketvirtojoje knygoje – „Daiktinė teisė“, bei šeštojoje knygoje „Prievolių teisė“. Taigi, vienas iš esminių klausimų, į kuriuos būtina atsakyti, yra šis: ar turto patikėjimo teisė yra daiktinės teisės, ar prievolių teisės institutas? Atsakius į šį klausimą, galimas šio instituto palyginimas su anglosaksiškuoju patikos institutu.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad patikėtojas, patikėtinis ir naudos gavėjas turi skirtingas teises į turtą. CK 6.953 str. 2 d. nustato, kad patikėtojas turi absoliučią daiktinę teisę į turtą – nuosavybės teisę, kuri nepereina patikėtiniui. Teisiniai santykiai tarp patikėtinio ir naudos gavėjo esant dabartiniam reguliavimui galėtų būti laikomi nebent tik prievoliniai, o naudos gavėjo teisių į turtą *per se* buvimas apskritai galėtų būti kvestionuojamas.⁴³ Toliau šioje darbo dalyje analizuosime patikėtinio teisės į turtą rūšies nustatymo klausimą.

Anot teisės mokslininkų, turto patikėjimo teisė yra išvestinė daiktinė teisė (Baranauskas *et al.*, 2010, p. 195), pasižyminti visais daiktinės teisės bruožais, suteikianti patikėtiniui galimybę naudotis visomis savininkui prieinamomis gynybos priemonėmis (CK 4.110 str.) (Baranauskas *et al.*, 2010, p. 197). Šis autorių kolektyvas pripažįsta, kad turto patikėjimo teisinius santykius reguliuoja tiek daiktinės, tiek prievolių teisės normos (Baranauskas *et al.*, 2010, p. 198), tačiau išsamiau neanalizuoja tokio šio instituto įtvirtinimo CK. Turto patikėjimo teisės įtvirtinimas CK šeštosios knygos IV dalyje „Atskiros sutarčių rūšys“ leidžia preziumuoti, kad L skyrius „Turto patikėjimas“ yra skirtas tik turto patikėjimo sutarties detalesniam reglamentavimui. Tokiu atveju kitais pagrindais,

---

⁴³ Naudos gavėjo teisės nėra aptariamoms CK ketvirtojoje knygoje, šis subjektas teises turi tik į patikėtinio veiksmus pagal CK 6.963 str. 4 d. ir nuostolių atlyginimą pagal CK 6.965 str. 1 d., bet ne tiesiogiai į patį daiktą. Taigi diskutuotina, ar pagal dabartinį reguliavimą naudos gavėjas apskritai turi teisę į turtą, kadangi prievolių teisinių santykių objektas yra patikėtinio veiksmai, o ne pats patikėtas turtas. Taigi susiklosto prievoliniai teisiniai santykiai, tačiau jų objektu nėra patikėtas turtas.

numatytais CK 4.108 str., atsirandantys turto patikėjimo santykiai yra nedetalizuojami ir paliekama teisės spraga.⁴⁴

Be jau minėto teisinio reguliavimo įvertinimo pagal instituto vietą CK, galime įvertinti turto patikėjimo teisės institutą pagal atitikimą pagrindiniams išvestinių daiktinių teisių požymiams. Jau minėtas autorių kolektyvas išskiria šiuos požymius:

- 1) išvestinės daiktinės teisės subjektas įgyja daiktinę teisę į kitam asmeniui nuosavybės teise priklausančią daiktą;
- 2) išvestinės daiktinės subjektinės teisės turinys nustatytas įstatyme, bet daikto savininkas šias teises paprastai gali susiaurinti įstatymo nustatyta apimtimi (Baranauskas *et al.*, 2010, p. 31).

Nors turto patikėjimo teisė atitinka abu šiuos požymius, tačiau ar ji tikrai gali būti laikoma daiktine teise?

Dar 2010 m. J. Sakavičius pastebėjo, jog Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas, perėmęs turto patikėjimo teisės šeštosios knygos nuostatas iš Rusijos Federacijos CK (kurioje turto patikėjimo teisė yra laikoma prievoline teise), paliko iš esmės identišką normų formuluotes, ir pažymi, jog „ši teisė, nors ir priskiriama prie daiktinių teisių, turi daugiau prievolinės nei daiktinės teisės bruožų” (Sakavičius, 2011a, p. 1101). Šiai pozicijai apginti pasitelkti šie rusų teisės tyrėjų argumentai:

- 1) turto patikėjimo teisės objektu yra ne daiktas, o veiksmai;
- 2) egzistuoja teisės apribojimai laike;
- 3) nėra galimybės daryti įtakos daiktui tenkinant savo interesus (Braginskij *et al.*, 2008 cituota Sakavičius, 2011a, p. 1101).

Su pirmuoju argumentu galima sutikti. Pavyzdžiui, vienas iš turto patikėjimo teisės tikslų – perduoti turtą patikėtiniui, pasitikint, kad šis valdys turtą laikydamasis fiduciarinių pareigų ir taip atneš naudos daikto savininkui arba trečiajam asmeniui (naudos gavėjui). Taigi būtų galima teigti, kad turto patikėjimo teisės objektas yra veiksmai, kurių imsis (kiek nebus apribotas) patikėtinis, valdydamas perduotą turtą.

---

⁴⁴ Jeigu tokios prezumpcijos nesilaikytume, šeštosios CK knygos nuostatos sudarytų sunkiai išpainiojamą teisinę raizgalynę: pavyzdžiui, ar 6.953 str. 2 d. nuostata, nurodanti, kad „turto perdavimas kitam asmeniui patikėjimo teise nepakeičia turto nuosavybės teisės”, arba 6.961 str. 1 d. turto atskirumo principas tokiu atveju galiojotų tik sutarties pagrindu atsiradusiam turto patikėjimui? Panašu, jog tokių klausimų nekiltų, jeigu teisinis reguliavimas būtų vientisas ir be minėtos spragos.

Su antruoju argumentu sutiktina tik iš dalies. Vienas iš daiktinės teisės požymių yra tas, jog daiktinė teisė paprastai nėra ribojama konkrečiu laiko tarpu, tačiau tai nėra universali taisyklė: apribojimas laike taip pat gali būti nustatytas ir kitų išvestinių daiktinių teisių, tokių kaip uzufruktas ar ilgalaikė nuoma, atžvilgiu. Todėl tai, kad turto patikėjimo sutarties atveju CK 6.959 str. 2 d. yra nustatomas 20 metų laikotarpis,⁴⁵ nėra pakankamas argumentas teigti, jog turto patikėjimo institutas yra daugiau prievolinio pobūdžio.

Trečiasis argumentas taip pat nėra pakankamai įtikinantis. CK 6.953 str. 1 d. numato, kad turtas patikėjimo teisės pagrindais yra valdomas patikėtojo arba naudos gavėjo interesais, tačiau CK 6.966 str. numato patikėtinio atlyginimo už tokį valdymą galimybę. Taigi, patikėtinis, naudodamasis jam suteiktomis turto savininko teisėmis prilygstančiomis teisėmis (kiek jos neapribotos), gali daryti įtaką turtui – juo naudotis, valdyti bei disponuoti tenkindamas taip pat ir savo interesus – siekdamas atlyginimo. Dėl šios priežasties atmestinas ir trečiasis argumentas.

Panagrinėjus šiuos argumentus matyti, kad vienareikšmiško atsakymo, ar turto patikėjimo teisė yra daiktinė ar prievolinė teisė, nėra. Atsakymus į šią problemą teisės tyrinėtojai taip pat atrado skirtingus: vieni autoriai teigia, kad turto patikėjimo sutartis yra prievolinis institutas su daiktinės teisės elementais (Ruzgytė, 2008, p. 21), kiti – kad pats institutas yra daiktinės teisės prigimties, tačiau su prievolinais elementais (Sakavičius, 2011a, p. 1102). Šio darbo autoriaus nuomone, prieštaros tarp šių minčių nėra. Kaip teigia autorių kolektyvas, *„kai patikėjimo teisė nustatoma sutartimi, patikėtinis įgyja daiktinę teisę, turinčią visus daiktinei teisei būdingus požymius <...>, tačiau patikėtinio santykiai su patikėtoju grindžiami sutartimi ir prievolių teisės nuostatomis.“* (Baranauskas et al., 2010, p. 198).

Taigi, darbo autoriaus nuomone, turto valdymas patikėjimo teise turėtų būti laikomas daiktine teise, kuri turėtų atsirasti pagal visus turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindus, tačiau papildomas turto patikėjimo sutarties reguliavimas prievolių teisės normomis yra plečiamojo pobūdžio ir suteikia papildomas galimybes subjektų teises ginti pasinaudojant prievolių teisės institutais, bendrosiomis sutarčių teisės normomis ir pan.

5.2 Turto patikos pagrindu atsiradusių teisių į turtą rūšių nustatymas

Anglosaksiškojo turto patikos instituto atveju, priešingai lietuviškajam turto patikėjimo modeliui, patikėtinis įgyja ne išvestinę daiktinę teisę į patikėtą turtą, o absoliučią –

---

⁴⁵ Atkreiptinas dėmesys, kad apribojimas laike yra įtvirtintas tik turto patikėjimo sutarties pagrindu atsiradusiems teisiniams santykiams.

nuosavybės teisę. Vadinasi, patikėtojas perleidžia absoliučias teises į daiktą, tačiau tų teisių apimtis yra susaistoma atitinkamomis prievolėmis, kadangi patikėtinis privalo valdyti, naudoti ir disponuoti daiktu būtent taip, kaip yra nurodyta patikėtojo akte (arba teismo sprendime), kuriuo įsteigtas patikos fondas. Taigi anglosaksiškojo patikos instituto atveju aišku, kad patikėtojui pereina daiktinė teisė į turtą. Šiuo atveju daiktinės ar prievolinės nustatymo problematika kyla kito subjekto – naudos gavėjo atžvilgiu.

Patikos instituto pagalba turtas patikėtiniui perduodamas būtinai nurodant naudos gavėją, kadangi šis yra būtinas patikos elementas. Kadangi naudos gavėjas paprastai yra trečiasis asmuo, kuris, kaip ir patikėtinis, yra nurodomas patikėtojo sudarytame patikos fondo įsteigimo dokumente, vadinasi santykiai su patikėtiniu yra kildinami šio akto pagrindu.⁴⁶ Tačiau ar šie santykiai yra prievoliniai? Teismų praktikoje (*Saunders v. Vautier*, 1841), o taip pat kai kurių teisės mokslininkų darbuose yra pažymima, jog naudos gavėjas įgyja išvestinę daiktinę teisę *in rem* (arba daiktinės teisės pobūdžio interesą (angl. *proprietary interest*)) į patikėtiniui perduodamą turtą bei prievolinio pobūdžio teises *in personam* prieš patikėtinį (Hudson, 2017, p. 18, 20; Hudson, 2015, p. 181; Pettit, 2012, p. 21; Hayton, Mitchell, 2010, p. 12-13).⁴⁷ Atsižvelgdami į šių teisės mokslininkų autoritetą galime teigti, jog naudos gavėjo teisinis santykis su patikėtiniu yra dvilypis – ir *in rem*, ir *in personam*.

Taigi galime teigti, kad nuo turto patikėjimo teisės patikos institutas skiriasi tuo, jog patikos teisiniuose santykiuose patikėtojui pereina nuosavybė į patikėtą turtą, o išvestinė daiktinė teisė į patikėtą turtą (kartu su prievolinėmis teisėmis, nukreiptomis į patikėtinio veiksmus) atsiranda naudos gavėjui, kai tuo tarpu turto patikėjimo teisės santykiuose patikėtinis įgyja išvestinę daiktinę teisę į patikėtą turtą, o naudos gavėjas įgyja tik prievolinio pobūdžio reikalavimus.

---

⁴⁶ Įdomu yra tai, kad įsteigus patikos fondą, patikėtojas sureguliuoja santykius tarp trečiųjų asmenų – patikėtinio ir naudos gavėjo.

⁴⁷ Tačiau kai kurie teisės tyrėjai teigė, jog naudos gavėjas neturi teisės *in rem*, o tik *in personam* (Maitland, 1936 cituota Lau, 2013, p. 6), teigdamas, kad šis teisių *in rem* pobūdis nepaaiškintų, kaip sąžiningas trečiasis asmuo galėtų šį turtą įsigyti iš patikėtinio, jeigu teisės priklausytų naudos gavėjui *in rem*. Šis požiūris buvo susilaukęs didelės diskusijos bendrosios teisės tradicijos teisininkų bendruomenėje ir buvo pasiekta išvada, kad visgi naudos gavėjo teisė į turtą gali būti laikoma *in rem*. Visgi M. W. Lau laikosi nuomonės, kad naudos gavėjo teisės negalėtų būti laikomos *in rem*, o taip pat kad negalėtų būti laikomasi dualistinės *in rem* ir *in personam* sistemos (Plačiau apie diskusiją žr. Lau, 2013, p. 56). Visgi, atsižvelgiant į tai, kad tokie dabartinės patikos teisės autoritetai kaip A. Hudson, P. H. Pettit, D. J. Hayton ir Ch. Mitchell naudos gavėjo teises pripažįsta ir kaip *in rem*, ir kaip *in personam*, būtent šią poziciją ir laikysime kaip galutinę.

5.3 Turto patikėjimo teisės nuostatų tobulinimas

Kaip jau aptarta ankstesnėse šio darbo dalyse, dabartinis turto patikėjimo teisės reguliavimas nėra pakankamas išnaudoti šio instituto potencialą. Tobulinant turto patikėjimo teisės institutą, pirmiausia atkreiptinas dėmesys į tai, kokios tendencijos šiuo metu vyrauja Europoje.

5.3.1 *Soft-law reguliavimas Europoje*

Pirmiausia, galėtume pasitelkti negriežtosios teisės (angl. *soft law*) pavyzdžius. Pavyzdžiui, Europos Sąjungos bendros principų sistemos projekto (angl. *Draft Common Frame of Reference*) (toliau – DCFR) (Bar, Clive, 2009), parengto įvairių šalių teisininkų, kaip atspindinčio bendro Europos civilinio (ar bent jau prievolių teisės) kodekso metmenis, DCFR X knygoje įtvirtinamas ir patikos instituto reguliavimas. Šios nuostatos galėtų būti pavyzdinės, jeigu būtų siekiama integruoti patikos institutą nacionalinėje teisės sistemoje, tačiau turėtų būti pažymima, jog DCFR pateikiamas reguliavimo pavyzdys yra kitoks, negu anglosaksiškojo patikos fondo, bei, manytina, labiau pritaikomas civilinės teisės tradicijos šalims. Šį teiginį galima būtų grįsti šiais argumentais:

Pirma, DCFR X.-1:201 pateiktame turto patikos apibrėžime nėra užsimenama apie turto nuosavybės perėjimą patikėtinui,⁴⁸ kas yra vienas iš esminių anglosaksiškosios patikos bruožų. Šis apibrėžimas suponuoja, jog patikos teisiniai santykiai gali susiklostyti net ir tada, kai turtas netampa patikėtinio nuosavybe.

Antra, DCFR X.-1:203(3) pateiktas naudos gavėjo apibrėžimas⁴⁹ leidžia manyti, jog šis subjektas turi teisę į naudą, tačiau ne į patį daiktą, vadinasi, naudojamas jau aptartas prievolių teisinių santykių *in personam* modelis.⁵⁰

Taigi manytina, kad įdėjus minimalių pokyčių performuojant turto patikėjimo teisės institutą būtų galima naudoti specialistų grupės rekomenduojamą Europietiškojo patikos

---

⁴⁸ Pateikiamas toks apibrėžimas: "A trust is a legal relationship in which a trustee is obliged to administer or dispose of one or more assets (the trust fund) in accordance with the terms governing the relationship (trust terms) to benefit a beneficiary or advance public benefit purposes." (DCFR X.-1:201). Abstrakti teisinio santykio sąvoka yra per plati apibūdinti, kokio tipo santykiai susiklostė tarp patikėtojo ir patikėtinio bei kokia teise patikėtinis administruoja arba disponuoja turtu.

⁴⁹ „A beneficiary is a person who, according to the trust terms, has either a right to benefit or an eligibility for benefit from the trust fund.“ (DCFR X.-1:203(3)).

⁵⁰ Šią išvadą taip pat pagrindžia ir DCFR X.-1:206 str. 1 d.: „A person has a right to benefit if the trust terms require the trustee in given circumstances to dispose of all or part of the trust fund so as to confer a benefit on that person.“. Kaip matyti iš pateiktos nuostatos, naudos gavėjo teisių objektas yra patikėtinio veiksmai, o ne patikėtas turtas.

modelio variantą, kadangi tiek minimas patikos modelis, tiek turto patikėjimo teisės institutas yra panašūs.⁵¹

Visgi, šis modelis taip pat susilaukė ir kritikos. Pavyzdžiui, A. Braun teigimu, šis institutas turi daug silpnybių (Braun, 2011, p. 328), tokių kaip jau minėtas patikos fondo apibrėžimo ydingumas (pagal jau pateiktą apibrėžimą patikėtojas apskritai neprivalo perduoti turto patikėtiniui) ar naudos gavėjo turimų teisių neapibrėžtumas. Taip pat autorė išsako kritiką dėl to, kad DCFR X knyga nėra siekiama harmonizuoti šį institutą, tačiau sukuriama naujas patikos teisės darinys iš įvairių teisės sistemų skirtingų dalių, kuris yra nevienalytis bei stokoja principų vieningumo (Braun, 2011, p. 338).

Manytina, kad konceptualiai panašų į esamą turto patikėjimo teisės DCFR X knygos reguliavimą būtų lengviausia perkelti į nacionalinę teisės sistemą. Vis dėlto derėtų visapusiškai įvertinti, ar toks reguliavimas iš tiesų būtų veiksmingas ir atneštų anglosaksiškosios patikos lankstumo ir ar leistų pasinaudoti privalumais, kuriais pasižymi anglosaksiškoji patika.

5.3.2 Vengrijos ir Čekijos pavyzdžiai

Pastebėtina, kad paskelbus europietiškosios patikos modelį DCFR, šiuo pavyzdžiu buvo pasinaudota, tačiau nekopijuojant pateiktų pavyzdinių nuostatų aklai. Viena iš šalių, pasirinkusi integruoti patikos teisės institutą į nacionalinę teisės sistemą po DCFR paskelbimo, yra Vengrija.

2013 m. įsigaliojęs naujasis Vengrijos CK įtvirtino anglosaksiškąjį patikos instituto modelį (Tajti, 2016, p. 718). Vengrijos CK 6:310 str. 1 d. įtvirtina fiduciarinį turto valdymo kontraktą (angl. *fiduciary asset management contract*), kurio pagrindu patikėtiniui yra perduodama nuosavybės teisė į turtą, kad šis būtų valdomas naudos gavėjo naudai.⁵² Taip pat CK 6:311 str. 2 d. yra numatoma galimybė nustatyti daiktinio pobūdžio teisę *in rem* į perduotą turtą, pavyzdžiui, numatant, jog po tam tikro laiko tarpo šis turtas turi būti perleistas trečiajam asmeniui. Galiausiai, naudos gavėjas taip pat turi tiek teisę į patį patikėtą turtą, tiek teisę į naudą pagal 6:314 str. 1 d. Pažymėtina, kad pagal Vengrijos CK

---

⁵¹ Abiems institutams būdinga tai, jog patikėtojas neprivalo perleisti turto nuosavybės teise patikėtiniui, o naudos gavėjas įgyja tik prievolinę teisę, kurios objektas yra patikėtinio veiksmi.

⁵² „Under a fiduciary asset management contract, the trustee shall manage on his own behalf and for the benefit of the beneficiary the things transferred to his ownership, as well as the rights and obligations transferred to him by the settlor (hereinafter “trust property”), and the settlor shall pay the fee.” (Vengrijos įstatymas dėl patikėtinių ir jų veiklos, 2013, 6:310(1)).

6:328 str. 1 d., daiktinę teisę į pagal fiduciarinį turto valdymo kontraktą perduotą turtą išlaiko net ir pats patikėtojas.

Panašų patikos modelį taip pat galime pastebėti ir 2014 m. įsigaliojusiame Čekijos CK. Teisinis reglamentavimas numato, kad turto nuosavybės teisė taip pat nebeprisiklauso patikėtoju, ⁵³ o naudos gavėjas taip pat turi ir daiktines teises į turtą, ir prievolines teises į patikėtinio veiksmus. ⁵⁴ Kitaip nei vengriškasis patikos fondas (kuris buvo įkvėptas JAV teisės sistemos), čekišskasis patikos fondas buvo įkvėptas kitos civilinės teisės jurisdikcijos – Kanados Kvebeko CK (Ronovska, Lavicky, 2015, p. 641), todėl pastebėtinas dar neapartas daiktinių teisių reguliavimo ypatumas. Kadangi čekišskasis patikos fondas neturi teisinio subjekto statuso, patikėtoju atskyrus turtą ir perleidus nuosavybės teisę į ją, ji nebeprisiklauso patikėtoju, tačiau nepriklauso ir patikėtinui. ⁵⁵ Trumpai tariant, kaip teigia čekų teisės tyrėjai, ji nepriklauso niekam (Ronovska, Lavicky, 2015, p. 641). Patikėtinis valdo turtą ir tampa jo administratoriumi, tačiau daiktinės nuosavybės teisės į patikėtą turtą jis neturi. Visgi, aiškinant nuostatas derėtų detalčiau atsižvelgti į šių nuostatų aiškinimą toje teisės sistemoje, iš kurios nuostatos yra perkeltos.

Galėtume pastebėti, jog nors Kanados Kvebeko provincijos CK 1261 str. nurodoma, jog nei patikėtojas, nei patikėtinis, nei naudos gavėjas neturi jokios realios teisės į patikėtą turtą, tačiau ši nuostata yra interpretuojama skirtingai. Pavyzdžiui, teismų praktikoje buvo suformuota nuomonė, jog perdavus turtą patikėtinui jam pereina turto nuosavybės teisė, kadangi daiktas visada privalo turėti bent vieną savininką, ši pozicija susilaukė palaikymo ir teisės doktrinoje (Caron, 1980, p. 426-428). Tačiau dėl reguliavimo abstraktumo buvo keliamos diskusijos, ar ši nuostata taip pat galėtų reikšti, kad nuosavybės teisė į turtą perėjo naudos gavėjui, pačiam patikos fondui ar pasiliko patikėtoju ar jo įpėdiniam (Caron, 1980, p. 428-432). Šiam klausimui išspręsti buvo rastas sprendimas apibrėžiant naują nuosavybės kategoriją – tai fiduciarinės nuosavybės ⁵⁶ teisinio režimo nustatymas (Caron, 1980, p. 433;

---

⁵³ Čekijos CK 1448 str. 1 d. pateikiamas toks patikos fondo apibrėžimas: „*A trust is created by setting aside part of the property owned by the founder in such a way that the owner entrusts the administrator with the property for a particular purpose through a contract or disposition mortis causa, and the trustee undertakes to keep and administer the property.*” bei 3 d. įtvirtinama, kad nuosavybės teisė pereina patikėtinui: „*The rights arising from the right of ownership in the property in a trust are exercised by the trustee in his own name and on the account of the trust; however, the property in a trust is not owned by the administrator or the founder, or the person entitled to receive a performance from the trust.*”.

⁵⁴ Čekijos CK 1457 str. 3 d. numatoma: „*An ultimate beneficiary may be granted the right to the fruits and revenues from the trust, or the right to property from the trust, or, where appropriate, the share therein.*”, o CK 1459 str. numatoma „*An ultimate beneficiary's right to the performance from the trust is created under the conditions determined by the bylaws.*”.

⁵⁵ Tokia pati nuostata yra ir Kanados Kvebeko provincijos CK 1261 str.

⁵⁶ Nuosavybė yra fiduciarinė, kai asmuo tampa savininku įvykdyti tam tikrai užduočiai, kuriai pasibaigus daiktas perduodamas atgal originaliam savininkui, kuris šį daiktą patikėjo, arba šio asmens nustatytam trečiajam asmeniui (neoficialus vertimas) (Zenati-Castaing, Revet, 2008 cituota Emerich, 2013, p. 24).

Emerich, 2013, p. 23). Fiduciarinės nuosavybės teisė iškilusią nuosavybės į patikėtą turtą nustatymo problemą išsprendžia tokiu būdu: patikėtiniui pereina nuosavybės teisė į patikėtą turtą ir nors ši nuosavybės teisė yra laikina ir apribota, tačiau teigiama, kad ji vis tiek atitinka visus nuosavybės daiktinės teisės bruožus (Emerich, 2013, p. 26).

Taigi kaip matyti iš pateikto fiduciarinės nuosavybės pavyzdžio, vien tai, kad įstatymas niekam nesuteikia nuosavybės teisės į patikėtą turtą, nereiškia, kad tokia pati nuomonė vyraus ir teisės doktrinoje. Pripažinus, kad turtas negali būti be savininko, toks įstatyminis reguliavimas, koks nustatytas Kvebeko patikos atžvilgiu, sukuria daikto be nuosavybės problemą, kuri teismų praktikoje sprendžiama sukuriant naują *sui generis* – fiduciarinės nuosavybės – kategoriją, kuri iš esmės atitinka anglosaksiškosios patikos bruožus. Darbo autoriaus nuomone ši fiduciarinė nuosavybė savo prasme yra identiška anglosaksiškosios teisės tradicijos dvigubos nuosavybės (pagal statutinę ir teisingumo teisę) į patikėtą turtą kategorijai, kadangi nuosavybės teisę į daiktą turi tiek patikėtinis, tiek patikėtojas (arba naudos gavėjas).

Nors Čekijos patikos teisės doktrina dar tebesiformuojanti, tačiau manytina, kad ji gali sekti Kvebeko teisės tyrėjų pavyzdžiais. Tokiu atveju visiškai tikėtina, kad Čekijos teisės doktrinoje galėtume išgirsti svarstymus apie fiduciarinės nuosavybės nustatymą patikėtiniui. Galiausiai būtų prieinama išvada, kad tiek Vengrijos, tiek Čekijos patikos institutai iš esmės teisinius santykius tarp patikėtojo, patikėtinio ir naudos gavėjo interpretuoja lygiai taip pat, kaip anglosaksiškasis patikos institutas. Iš šios išvados išplaukia dar vienas teiginys – civilinės teisės tradicijos valstybėse atsiranda dvigubos nuosavybės egzistavimo galimybė, kuri anksčiau buvo būdinga tik anglosaksiškajai teisei.

5.3.3 Dvigubos nuosavybės teisės problematika

Civilinės teisės tradicijos sistema formavosi romėniškosios teisės pagrindu, kuri nuosavybės teisę laikė esant vientisą ir absoliučią (Jonaitis, 2014, p. 204) ir *duplex dominium* (liet. *dvigubos nuosavybės teisė*) dviem skirtingiems subjektams buvo nustatoma tik išimtiniais atvejais.⁵⁷ Anglosaksiškoji sistema yra kitokia: konkrečios nuosavybės sąvokos nėra (Pierre, 1997, p. 237), teisė į daiktą gali priklausyti tiek pagal statutinę, tiek pagal teisingumo teisę. Būtent toks modelis būdingas patikos institutui, ir būtent tokio modelio taikymas sukuria dvigubos nuosavybės teisės, kuri nebūdinga civilinės teisės

---

⁵⁷ Vis dėlto pažymėtina šios taisyklės išimtis: dėl formalių ar materialių trūkumų perduodant turtą *duplex dominium* galėjo atsirasti, konkuruojant kviritinei ir bonitarinei nuosavybės teisei į daiktą (Jonaitis, 2014, p. 207).

tradicijai, problemą (Pierre, 1997, p. 240). Taigi vieningos ir absoliučios nuosavybės nustatymas, kad ir koks patogus taikyti, tuo pačiu ir suvaržo galimybes pasinaudoti lankstesniais teisiniais institutais, tokiais kaip patika.

Civilinės teisės tradicijos šalys, norėdamos pasinaudoti panašiu į anglosaksišką patiką institutu, tačiau vengdamos pripažinti nuosavybės teisės vientisumo ir absoliutumo ydingumą, renkasi įvairius būdus spręsti dvigubos nuosavybės problemai. Pavyzdžiui, Kanados Kvebeko provincijos CK 1278 str. numato, kad nuosavybės teisė į patikėtą turtą nepriklauso niekam. Prancūzijoje nuosavybės teisė išlieka patikėtojiui, o patikėtiniui pereina teisė administruoti patikėtą turtą (Prancūzijos CK, 2007, 2011 str.). Vokietijos teisės sistemoje egzistuoja fiduciarinė patika (vok. *fiduziarische Treuhand*), pasižyminti tuo, kad patikėtiniui pereina teisės *in rem* į patikėtą turtą, patikėtinis susaistomas prievolintais įpareigojimais, tačiau daugiau niekas daiktinės teisės į patikėtą turtą, apart patikėtinio, neturi. (Rehahn, Grimm, 2012, p. 100). Panaši sistema taip pat yra ir Lichtenšteine, kur nuosavybės teisė į patikėtą turtą pereina patikėtiniui (Lichtenšteino asmenų ir įmonių įstatymas, 1926, 897 str.). Teisės doktrinoje taip pat yra išskiriama galimybė nuosavybės teisę perkelti naudos gavėjui (Honoré, 2008, p. 12).

Taigi matyti, kad yra įvairių būdų siekti pasinaudoti panašiu į patiką institutu ir apeiti dvigubos nuosavybės problemą. Tačiau šie būdai vis tiek negali prilygti anglosaksiškosios teisės tradicijos nuosavybės teisės lankstumui. Todėl teisės doktrinoje suformuota fiduciarinės nuosavybės teisinė kategorija yra vienas iš sprendimų, kaip nustatyti lankstesnį nuosavybės teisės apibrėžimą civilinės teisės tradicijos šalyse. Patikos instituto pilnas potencialas atskleidžiamas *in rem* teises turint tiek patikėtiniui, tiek patikėtojiui (arba naudos gavėjui). Todėl manytina, kad Lietuva, turėdama turto patikėjimo teisės institutą kaip išeities tašką, galėtų sekti kitų civilinės teisės tradicijos šalių, turinčių į anglosaksišką patiką panašius institutus, pavyzdžiu ir nustatyti, kad patikėtinis įgyja nuosavybės teisę (kai kartu teisę *in rem* įgyja ir patikėtojas ar naudos gavėjas, pagal Vengrijos pavyzdį) arba fiduciarinę nuosavybės teisę į turtą (pagal Čekijos ir Kanados Kvebeko pavyzdžius).

6. PATIKĖTINIO PAREIGŲ IR ATSAKOMYBĖS PROBLEMATIKA

Vienas iš turto patikėjimo teisės instituto Lietuvos Respublikoje panaudojimo būdų – sudaryti sąlygas asmenims patikėti savo nuosavybės teise valdomą turtą profesionaliam valdytojui, siekiant, kad šis jį pelningai investuotų ir taip sukurtų investicinę gražą.⁵⁸ Tačiau manytina, kad net ir neprofesionaliam investuotojui patikėtas turtas gali būti investuojamas. Turto investavimo tikslus pasiekti nacionalinėje teisėje padeda įstatymų leidėjo įtvirtintas privalomas turto patikėjimo teisės modelis profesionaliai investicinę veiklą vykdančių subjektų atžvilgiu bei pasirinktinai visų kitų subjektų atžvilgiu, kuris, turto atribojimo dėka, leidžia apriboti ir galimus nuostolius.⁵⁹ Taigi, patikint turtą turto patikėjimo teisės pagrindais šį turtą galima investuoti. Vis dėlto darbo autoriaus manymu, šeštojoje CK knygoje numatytas reguliavimas yra nepakankamas patikėtinu pasirenkant nevykdančių profesionalios investavimo veiklos asmenį ir tobulintinas dėl toliau šiame skyriuje aptariamų priežasčių.

6.1 Patikėtinio pareigos

6.1.1 Patikėtinio pareigų samprata turto patikėjimo teisės institute

Esamas reguliavimas yra nepakankamas patikėtinio bendrųjų pareigų nustatymo aspektu. Pavyzdžiui, patikėtinio pareigos, įtvirtintos šeštosios knygos L skyriuje, apima:

- 1) pareigą atskirti patikėtą turtą nuo patikėtinio turto (CK 6.961 str. 1 d.);
- 2) turto apskaitos sudarymą ir tvarkymą bei banko sąskaitos atidarymą atsiskaitymams atlikti (CK 6.961 str. 1 d.);
- 3) veiklos ataskaitos pateikimą patikėtojų ir naudos gavėjui (CK 6.963 str. 4 d.);
- 4) pareigą sudarant sandorius nurodyti, kad yra veikiama turto patikėjimo teisės pagrindais (CK 6.955 str. 1 d.);
- 5) fiduciarinę lojalumo pareigą (CK 6.965 str. 1 d.).

Pareiga atskirti patikėtinio ir patikėtą turtą taip pat yra išskirta anglosaksų teisės praktikoje (*R v. Clowes (No 2)*, 1994). Šis turto patikos teisės bruožas sudaro galimybę

---

⁵⁸ Dabartinis reguliavimas Lietuvos Respublikoje numato, kad pensijų turtas (Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymas, 2003, 9 str. 2 d.; Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas, 1999, 29 str. 2 d.) bei investicinių fondų turtas (Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas, 2003, 2 str. 15 d., 44 str. 2 d.) yra valdomi turto patikėjimo teise. Taip pat patikėjimo pagrindais lėšas laiko finansų maklerio įmonės (Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas, 2007, 16 str. 17 d.).

⁵⁹ Panašus požiūris sutinkamas ir dr. J. Sakavičiaus disertacijoje. Jo teigimu, „į privataus turto patikėtojų reikėtų žvelgti <...> kaip į investuotoją, kuris siekia racionaliai panaudoti savo turtą apribodamas savo atsakomybę tik to turto ribose.“ (Sakavičius, 2011b, p. 141).

patikėtoju veiksmingai pasinaudoti patikos fondais turto apsaugos tikslais,⁶⁰ tuo pačiu užsitikrinant, kad patikėtinis savo turto nesumaišys su patikėtoju ir jis bus lengvai atskiriamas.

Kaip matyti iš viršuje pateikto pareigų sąrašo, 2-4 punktai yra viso labo organizacinio pobūdžio, kurie niekaip neapibrėžia, *kaip* su patikėtu turtu turi elgtis patikėtinis. Tik trečiajame punkte netiesiogiai įtvirtinta fiduciarinė lojalumo pareiga, t. y. kokia atsakomybė kils, jeigu nebus tinkamai elgiamasi su patikėtu daiktu. Taigi, kaip elgtis patikėtinis su patikėtu turtu, nėra nustatoma, tačiau kas nutiks, jeigu tinkamai elgiamasi su patikėtu turtu – įtvirtinta. Todėl tinkamo elgesio su patikėtu turtu apimtį derėtų aiškinti atsižvelgiant į CK 6.965 str. 1 dalies struktūrą. Kad kiltų patikėtojo atsakomybė, reikalingi šie kumuliatyvūs elementai:

- 1) patikėtinis tinkamai nesirūpino jam perduotu turtu; ir
- 2) patikėtinis tinkamai nesirūpino patikėtojo bei naudos gavėjo interesais.

Teisės mokslininkų teigimu, iš šios normos formuluotės yra išvestina patikėtinio fiduciarinė lojalumo pareiga (Didžiulis, 2014, p. 136; Sakavičius, 2011b, p. 102). Turto patikėjimo santykius kaip fiduciarinius apibūdina ir kitų valstybių teisės mokslininkai (Gelter, Helleringer, 2018, p. 3).⁶¹ Taigi, patikėtinio atsakomybė kyla už fiduciarinės lojalumo pareigos nesilaikymą. Taip pat sutartinės atsakomybės klausimai sprendžiami CK šeštosios knygos XXII skyriaus antrojo skirsnio „Sutartinė atsakomybė“ normomis ir su jų aiškinimu susijusia teismų praktika.

Patikėtinių, užsiimančių profesionalia investavimo veikla, pareigų kiekis yra didesnis, kadangi tokiems patikėjimo sutarties pagrindu veiklą vykdančioms subjektams įpareigojimai nustatomi taip pat ir papildomais teisės aktais.⁶²

Taigi, nors yra pagrįsta manyti, kad profesionalus investuotojas kaip patikėtinis atitinkamai turi turėti daugiau pareigų, negu paprastas patikėtinis profesionaliai

---

⁶⁰ Pavyzdžiui, turtą patikinti įmonė pasinaudoja turto apsaugojimo mechanizmu (angl. *asset securization* iš dalies savo turto suformuodama patikos fondą: šis išleidžia obligacijas, kurios yra dengiamos patikėtu turtu, o pajamos, gaunamos iš obligacijų pardavimo, yra perleidžiamos įmonei (Hansmann, Mattei, 1998, p. 468). Pasitelkdama patikos fondus, įmonė gali išskaidyti savo turtą į tiek dalių, kiek jai patogu, tuo pačiu užtikrindama, kad tam tikri kreditoriai galės savo reikalavimus nukreipti į tam tikrą turtą, arba kitais žodžiais tariant, įmonės bankroto atveju turtas, kuris yra patikėtas, yra apsaugotas nuo įmonės kreditorių. Taip pat patikos fondas gali būti naudojamas siekiant paskolų teikimo rizikos diversifikavimo, investuotojų rizikos diversifikavimo (Schwarcz, 2004, p. 566, 568).

⁶¹ Nurodyto šaltinio autoriai analizuoja fiduciarinių santykių bruožus civilinės teisės tradicijos patikėjimo teisės mechanizmuose – prancūziškojo *fiducie* ir vokiškojo *Treuhand*.

⁶² Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymo 26-36 str. pateikia išsamų pareigų, tenkančių finansų maklerių įmonėms, sąrašą.

nevykdantis investavimo veiklos, tačiau yra manytina, kad dabartinis bendrųjų patikėtinio pareigų sąrašo įtvirtinimas yra pernelyg siauras.

6.1.2 Patikėtinio pareigų sąrašo tobulinimo perspektyva

Kaip jau minėta, patikėtinio atveju nustatoma labai siaura pareigų apimtis. CK 6.965 str. 1 d. numatyta fiduciarinė lojalumo pareiga šio instituto kontekste nėra išsamiai paaiškinama nei įstatyme, nei teismų praktikoje, nei teisės doktrinoje. Todėl neaišku, kokiais pagrindais remiantis patikėtinis tinkamai rūpinasi patikėtu turtu. Situacija būtų žymiai aiškesnė, jeigu įstatyme būtų numatyta daugiau bendrųjų patikėtinio pareigų.

Pavyzdžiui, anglosaksiškojo patikos fondo patikėtinio bendrosios pareigos paprastai būna šios:⁶³

- 1) susipažinti su patikos fondo įsteigimo dokumentais, sąlygomis bei valdymo istorija;
- 2) laikytis patikos fondo nuostatų, nebent jei kitaip nurodytų teismas;
- 3) saugoti ir prižiūrėti patikėtą turtą;
- 4) veikti nešališkai naudos gavėjų atžvilgiu;
- 5) veikti protingai ir rūpestingai, kaip išprusęs verslininkas, morališkai įpareigotas kažkam kažką suteikti;
- 6) apmokėti išlaidas, susijusias su patikos fondo valdymu;
- 7) investuoti patikos fondo turtą;
- 8) paskirstyti patikos fonde esantį turtą pagal fondo įsteigimo aktą;
- 9) vengti interesų konflikto, nesudaryti sandorių savo naudai ir turtu disponuoti sąžiningai;
- 10) savo veiksmais sukelti pasitikėjimą naudos gavėjui;
- 11) veikti be užmokesčio, nebent būtų nurodyta kitaip įstatyme arba įsteigimo akte;
- 12) atsiskaityti naudos gavėjams ir suteikti jiems reikalingą informaciją;
- 13) atsižvelgti į tai, į ką atsižvelgti reikia ir nekreipti dėmesio į tai, kas yra nesvarbu.

Kaip matyti iš pateikto pareigų sąrašo, patikėtinis pagal anglosaksų teisę turi žymiai daugiau pareigų, negu šiuo metu įtvirtina LR CK. Tam tikra dalis šių pareigų galėtų būti laikomos fiduciarinėmis. Taigi, jeigu turto patikėjimo santykius galėtume laikyti fiduciarinio pobūdžio, reikėtų apsvarstyti galimybę arba praplėsti patikėtinio pareigų ratą

---

⁶³ Šios taisyklės suformuotos eilėje bylų, tačiau apibendrintos ir išdėstytos A. Hudson darbuose (Hudson, 2017, p. 72; Hudson, 2015, p. 339-425).

pagal anglosaksiškosios patikos nuostatas, arba atitinkamai pasitelkti ir CK 2.87 str., įtvirtinantį juridinio asmens organo narių fiduciarines pareigas.

Manytina, jog viena didžiausių patikėjimo teisės spragų – nuostatų, susijusių su intereso konfliktų užkardymu, nebuvimas (Didžiulis, 2014, p. 177). Visgi, nors tam tikrų subjektų (pavyzdžiui, profesionalių investuotojų) atžvilgiu šią problemą išsprendžia įstatymas,⁶⁴ tačiau ši pareiga taip pat turėtų būti numatyta ir prie bendrųjų turto patikėjimo teisės nuostatų. Manytina, jog iš CK 6.965 str. 1 d. kildinama fiduciarinė lojalumo pareiga turėtų būti išskirta aiškiai atskira nuostata, įtvirtinančia jau suformuotą anglosaksiškosios tradicijos praktiką dėl patikėtinio pareigos vengti intereso konflikto valdant patikėtą turtą.

Perkeldamos patikos institutus į savo nacionalinę teisę, Čekija ir Vengrija taip pat numatė lakoniškas patikėtinio pareigų nuostatas, palikdamos teismų praktikai išspręsti patikėtinio pareigų turinio klausimus (Tajti, 2016, p. 725), kaip tai buvo daryta anglosaksiškosios patikos atveju. Visgi, daug diskusijų keliančius klausimus geriau sustyguoti iškart, ypač tada, kai šimtmečių praktika gali būti veiksmingai susisteminama. Todėl darbo autoriaus nuomone nacionaliniame turto patikėjimo teisės reguliavime bendrosios patikėtinio pareigos turėtų būti papildomos.

6.2 Būtiniosios sąlygos patikėtinio atsakomybei atsirasti

Manytina, jog patikėtinio atsakomybei kilti reikalingos CK 6.246-6.249 str. įvardytos būtiniosios civilinės atsakomybės sąlygos: neteisėti veiksmai, žala, kaltė bei priežastinis ryšys tarp kaltininko veiksmų ir kilusios žalos.

6.2.1 Neteisėti veiksmai

CK 6.246 str. įtvirtinta nuostata, kad neteisėti veiksmai yra neteisėtas veikimas arba neveikimas, arba bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas. Patikėjimo sutarties atveju patikėtinis, apart aptartų administracinio pobūdžio pareigų, turi tik vieną pareigą, numatančią, kaip elgtis su patikėtu turtu (tai jau aptarta fiduciarinė pareiga rūpintis turtu patikėtojo ir naudos gavėjo interesais, numatyta CK 6.965 str. 1 dalyje) bei bendro pobūdžio pareigą neviršyti įgaliojimų sudarant sandorius (CK 6.965 str. 3 d.).

Dabartinis reguliavimas numato, kad neteisėtais veiksmais arba neveikimu galėtų būti laikomi įgaliojimų viršijimas ir nesirūpinimas patikėtinio ir naudos gavėjo interesais.

---

⁶⁴ Pvz., Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymo 28 str. numatoma interesų konflikto vengimo pareiga tarp finansų maklerio įmonės ir kliento.

Įgaliojimų viršijimą galėtume laikyti aiškaus turinio neteisėtu veiksnu, tačiau reikia nepamiršti, kad turto patikėjimo sutartyje gali būti nustatytų abstrakčių įpareigojimų patikėtiniui, tokių kaip, pvz. investavimo pareiga. Dėl šios priežasties negalima vienareikšmiškai teigti, jog kiekvienu individualiu atveju būtų lengva identifikuoti įgaliojimų viršijimą. Jau minėta, kad fiduciarinės rūpinimosi turtu pareigos turinys minėtoje nuostatoje yra neaiškus, tad dar kartą pažymime, kad patikint turtą svarbus yra pasitikėjimas asmeniu, kuris geriausiai apibūdinamas būtent fiduciariniais standartais, tokiais kaip lojalumas, rūpestingumas ir sąžiningumas (Cullity, 1996, p. 122). Šis vertinimas taip pat turėtų būti atliekamas kiekvienu konkrečiu atveju individualiai įvertinant patikėtinio veiksmus.

6.2.2 Žala

Jau minėtoje CK 6.965 str. 1 d. numatytu tinkamo nesirūpinimo turtu ar interesais, taip pat nurodoma, kad patikėtinis patikėtojų arba naudos gavėjui turi atlyginti: 1) nuostolius dėl turto sugadinimo ar praradimo; 2) negautas pajamas.

Anglosaksų teismų praktikoje yra numatomi trys žalos atlyginimo būdai, pažeidus patikėtinio pareigas:

- 1) pareiga pakeisti patikėtą turtą tokiu pačiu turtu;
- 2) pareiga pakeisti patikėtą turtą tokios pačios vertės piniginiu ekvivalentu;
- 3) pareiga suteikti teisingą kompensaciją naudos gavėjams (*Target Holdings v. Redferns*, 1996).

Taip pat numatoma ir galimybė gauti kompensaciją dėl negautų pajamų, jei patikėtinis investavo nukrypdamas nuo praktikos rinkoje (*Nestlé v. National Westminster Bank plc*, 1993).

Pirma, LR CK nenumato, kad patikėtinis galėtų būti įpareigojamas pakeisti turtą tokiu pačiu turtu. Panašu, kad visais atvejais būtų atlyginami nuostoliai piniginiu ekvivalentu, tačiau darbo autoriaus nuomone, vien tik šio atlyginimo būdo taikymas neatspindi instituto dvasios. Patikint turtą, tikimasi, kad būtent šis turtas išliks, ir būtent toks, koks buvo. Todėl nenumatant galimybės pakeisti patikėtą turtą tokiu pačiu turtu, pvz., patikėtas akcijas tokiomis pačiomis akcijomis, patikėto turto vertė galėtų neatitikti planuotos vertės (jei tikimasi, kad ilguoju laikotarpiu minėtų akcijų vertė padidės n kartų).

Antra, LR CK įtvirtinama, kad patikėtinis turi atlyginti negautas pajamas. Nors ši nuostata abstrakti, tačiau manytina, kad tokios nuostatos įtvirtinimas yra būtinas, siekiant

teismų pagalba suteikti galimybę patikėtojams ir naudos gavėjams ginti savo interesus dėl patikėtinio veiksmų, lėmusių tam tikros pajamų dalies negavimą.

Taigi, manytina, jog dabartinis turto patikėjimo teisės reguliavimas yra iš dalies atitinkantis anglosaksiškąjį standartą. Rekomenduotina LR CK įtvirtinti galimybę patikėtojui ar naudos gavėjui reikalauti patikėtinio ne tik atlyginti nuostolius, tačiau ir pakeisti patikėtą turtą kitu tokiu turtu. Įstatyme įtvirtinta negautų pajamų kompensacijos galimybė yra teigiama, įgalinanti teismus nustatyti standartą, pagal kurį būtų įvertinamos negautų pajamų kompensavimo galimybės bei skaičiavimo taisyklės.

6.2.3 *Kaltė*

Patikėtinio neteisėti veiksmai arba neveikimas gali būti atliekamas tyčia arba neatsargiai (LR CK 6.248 str. 2 d.), patikėtiniui nesant pakankamai rūpestingam ar apdairiam (LR CK 6.248 str. 3 d.), o sutartimi nustatytas patikėtinio atsakomybės apribojimas netaikomas esant tyčiai arba dideliam neatsargumui⁶⁵ (LR CK 6.252 str.). Nors turto patikėjimo teisės ir anglosaksiškosios patikos patikėtinio kaltės formos ir kaltės apribojimo reguliavimas yra panašūs, tačiau patikėtinio klaidos atveju kyla skirtingos teisinės pasekmės.

Suklydimas valdant patikėtą turtą turto patikėjimo teisės atveju gali būti vertinamas atsižvelgiant, ar patikėtiniui taikomas ypatingo rūpestingumo ir apdairumo standartas. Šio standarto taikymo atveju net menkiausia klaida gali būti pripažįstama pakankama, kad galima būtų teigti, jog buvo pažeista subjektui keliamo ypatingo rūpestingumo ir atidumo standartų išlaikymo pareiga (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje). Tačiau tokiu atveju turėtų būti identifikuoti, ar patikėtinis yra tas subjektas, kuriam šis aukštas rūpestingumo ir atidumo standartas turėtų būti taikomas. Manytina, kad tokia pareiga galėtų kilti profesionalią investicinę veiklą vykdančiam patikėtiniui, tačiau ne paprastam patikėtiniui. Kadangi dabartinis bendrasis turto patikėjimo teisės reguliavimas nenumato, kaip patikėtinis turėtų rūpintis turtu, tokio standarto taikymas paprastajam patikėtiniui (ne profesionalią investicinę veiklą vykdančiam subjektui), nebūtų teisingas. Iš to seka išvada, kad pagal bendrąsias turto patikėjimo teisės nuostatas suklydimas gali būti tyčinis ar neatsargus, tačiau jam neturėtų būti taikomas ypatingo rūpestingumo ir atsargumo standartas.

---

⁶⁵ Identiška praktika yra formuojama anglosaksiškosios tradicijos teismų. Išimtyms iš patikėtinio laisvės sutartimi nustatyti civilinės atsakomybės apribojimus yra tyčinė apgavystė (angl. *actual fraud*) ir didelis neatsargumas (angl. *gross negligence*) (*Armitage v. Nurse*, 1997; *Pitt v. Holt*, 2011).

Patikėtiniui suklydus ir patikėtinio veiksmus pripažinus kaip tyčinius ar neatsargius, įstatymas numato dvejopą sprendimą: nuostolių arba negautų pajamų atlyginimą (CK 6.965 str. 1 d.) arba prievolių patikėtiniui viršijus įgaliojimus prisiėmimą (CK 6.965 str. 3 d.).

Anglosaksų teisėje patikėtinio klaida gali būti ištaisoma dar vienu būdu. Teismų praktikoje buvo suformuotas principas, pagal kurį patikėtiniams suklydus pažeidžiant pareigą atsižvelgti į tai, į ką buvo privalu atsižvelgti, jų priimtas sprendimas buvo atšaukiamas (*Pitt v. Holt*, 2011).⁶⁶ Tokia teismų praktika labai palanki patikėto turto valdytojams ir puikiai saugo į patikėtą turtą interesą turinčius asmenis. Visgi darbo autoriaus manymu, tokios patikos instituto nuostatos yra prieštaraujančios ekonominio civilinių teisinių santykių stabilumo principui ir toks patikėto turto apsaugojimas nuo patikėtinių suklydimo valdant turtą neturėtų būti nustatomas Lietuvos Respublikos nacionalinėje teisės sistemoje.

6.3 Trečiųjų asmenų, kaip patikėtinio, atsakomybė

Turto patikėjimo teisės reguliavimas nenumato atvejo, kada galėtų kilti trečiojo asmens atsakomybė, šiam sąveikaujant su patikėtiniui patikėtu turtu.⁶⁷ Tuo tarpu anglosaksiškoji teismų praktika taip pat numato atsakomybę ir trečiajam asmeniui, kuris buvo susijęs su turto patikos įstatų pažeidimu.

Trečiasis asmuo, savo nesąžiningais veiksmais padėjęs patikėtiniui pažeisti patikos fondo nuostatas arba priėmęs turtą iš patikėtinio, kai šis jau yra pažeidęs patikos fondo įstatus ir žinodamas apie pažeidimą, taip pat yra atsakingas prieš naudos gavėją.⁶⁸ Nors trečiasis asmuo nėra susijęs jokiais teisiniais santykiais su patikėtoju, patikėtiniu ar naudos gavėju patikėto turto atžvilgiu, tačiau nesąžiningais veiksmais įsikišus į patikėto turto valdymą, trečiasis asmuo tampa konstruktyviuoju patikėtiniu. Tai reiškia, kad naudos gavėjas turi teisę reikalauti trečiojo asmens atsakomybės taip, lyg šis būtų patikėtinis (Smith, 1999, p. 301). Tokiu būdu anglosaksų teisės tradicija išnaudoja teisiniu keliu nustatomą patikos institutą – konstruktyviąją patiką (angl. *constructive trust*).

Nesąžiningumo sąvoka yra plati, tačiau būtų verta išskirti vieną pavyzdį, numatantį, kad profesionalus patarėjas investiciniais klausimais galėtų būti laikomas nesąžiningai

---

⁶⁶ Prof. A. Hudson satyriškai šią situaciją vadina "magiško trintuko" suteikimu patikėtiniams (Hudson, 2015, p. 377), kadangi šioms investavus ir nepasiekusiems atitinkamo rezultato, buvo galima teigti, jog buvo suklysta, taip siekiant grąžinti situaciją į prieš tai buvusią padėtį.

⁶⁷ Tėra CK 6.964 str. 3 d., numatanti, jog jei patikėtinis trečiajam asmeniui paveda atlikti tam tikrus veiksmus, už šių veiksmų atlikimą atsako jis pats.

⁶⁸ Naudojami taip vadinamas nesąžiningos pagalbos (angl. *dishonest assistance*) bei nesąžiningo priėmimo (angl. *unconscionable receipt*) testai (Hudson, 2015, p. 955).

padedančiu pažeisti patikos fondo įstatus, jeigu patarimas pateiktas lengvabūdiškai, nerūpestingai ar neapgalvotai (*Royal Brunei Airlines v. Tan*, 1995), viršijant protingą rizikos lygį (*Sphere Drake Insurance Ltd v. Euro International Underwriting Ltd*, 2003). Taigi, anglosaksiškosios patikos institutas naudos gavėją saugo dvigubai: įpareigodamas patikėtinį laikytis aukšto rūpestingumo standarto, o taip pat įpareigodamas konsultuojantį trečiąjį asmenį teikti profesionalius patarimus, kad būtų išvengiama atsakomybės prieš naudos gavėjus.

Visgi, nors trečiojo asmens atsakomybė, tarsi šis būtų patikėtinis, yra įdomi anglosaksiškosios patikos teisės koncepcija, tačiau tokių nuostatų integravimo Lietuvos Respublikoje perspektyvos yra miglotos. Teoriškai įmanoma, jog patobulinus turto patikėjimo teisės nuostatas taip, kad šios būtų panašios į anglosaksiškos patikos institutą, patika, panaši į konstruktyviąją patiką (angl. *constructive trust*), taip pat galėtų būtų nustatoma ir teismo sprendimu, kadangi CK 4.XX str. numato teismo sprendimą, kaip vieną iš turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindų. Tačiau sudėtinga įvertinti, ar toks patikos instituto naudojimas būtų patogus praktiškai ir ar toks šio instituto panaudojimas galėtų būti suderinamas su nacionaline teisės sistema.⁶⁹

6.4 Patikėtinių tarpusavio atsakomybė

LR CK 4.107 str. 2 d. numato, kad patikėtojas arba keli patikėtojai gali paskirti vieną arba kelis patikėtinius. Vis dėlto dabartiniame reguliavime nėra jokių nuostatų, numatančių, kaip būtų reguliuojami patikėtinių tarpusavio santykiai, jeigu tas pats turtas būtų patikėtas keliems patikėtiniams. Manytina, kad šiuo atveju patikėtinių atsakomybės ribas apibrėžtų bei teises ir pareigas nustatytų turto patikėjimo sutartis, tačiau, darbo autoriaus nuomone, įstatymų leidėjas, niekaip nereguliuodamas šio klausimo, paliko teisinio reguliavimo spragą.

Anglosaksų teismų praktika bendrąja taisykle pripažįsta solidarią atsakomybę tarp to pačio turto patikėtinių (*Cilchrist v. Dean*, 1960), nuo šios taisyklės nukrypstant tais atvejais, kai vieno iš patikėtinių kaltė pažeidžiant patikos fondo įstatus buvo didesnė (*Goodwin v. Duggan*, 1996). Manytina, kad tokia praktika yra visiškai suderinama su dabartinėmis solidariąją skolininkų atsakomybę reglamentuojančiomis CK šeštosios

---

⁶⁹ Pavyzdžiui, šiuo metu nesąžiningas įgijėjas neįgyja nuosavybės teisės į turtą. Jeigu būtų receptuotas anglosaksiškasis modelis, numatantis nuosavybės teisės perėjimą patikėtinui, tuo metu nesąžiningas įgijėjas nuosavybės teisę įgytų. Konstruktyviosios patikos integravimas veikiausiai įneštų daugiau klausimų, nei aiškumo.

knygos normomis, tačiau derėtų įtvirtinti įstatyme, kad patikėtinių atsakomybė yra solidari, kadangi pagal CK 6.6 str. 1 d. solidarioji skolininkų prievolė nepreziumuojama.⁷⁰

6.5 Patikėtinio pašalinimo, pakeitimo ar atsistatydinimo problematika

Dabartinis turto patikėjimo teisės reguliavimas nereguliuoja patikėtinio paskyrimo, pakeitimo, atsistatydinimo ar pašalinimo klausimų. LR CK 6.967 str. numato turto patikėjimo sutarties pasibaigimo pagrindus. Kadangi turto patikėjimo teisė yra sutartis, o anglosaksų teisėje – vienašalis sandoris, neišvengiamai skiriasi patikėtojo galios patikėtinio atžvilgiu.

Turto patikėjimo teisės atveju CK 6.967 str. 2 d. įtvirtinama dispozityvi turto patikėjimo sutarties nutraukimo iespėjus prieš 6 mėnesius galimybė. Taigi patikėtojas, nepatenkintas patikėtinio valdymu, gali nutraukti su patikėtinu sudarytą turto patikėjimo sutartį. Tokia pati laisvė palikta ir patikėtinui, su galimybe nutraukti sutartį nebegalint vykdyti sutarties arba kitais pagrindais (CK 6.967 str. 1 d. 5-6 p.). CK 6.967 str. 1 d. 2-4 p. taip pat numato, kad turto patikėjimo sutartis su patikėtinu nutraukiama šiam tapus neveiksniu ar ribotai veiksniu šioje srityje, nežinia kur esančiu, patikėtinui mirus, bankrutavus arba jį likvidavus.

Anglosaksiškoji patika suteikia patikėtojui daugiau galių patikėtinio nustatymo atžvilgiu. Pavyzdžiui, be patikos panaikinimo įmanomas patikėtinio pašalinimas, pakeitimas ar jo savanoriškas atsistatydinimas (Hudson, 2015, p. 350).

Manytina, kad, siekiant didesnio užtikrintumo dėl patikėto turto teisingo valdymo, taip pat didesnio teisinio užtikrintumo, kad patikos teisiniai santykiai nenutrūktų ir turtas negrįžtų atgal pas patikėtoją, būtų reikalinga suteikti patikėtojui daugiau galių pakeisti ar pašalinti patikėtinį, šiuo veiksmu nepanaikinant patikos fondo.

Apibendrinant galima būtų teigti, kad esamas patikėtinio atsakomybės reguliavimas yra neišsamus ir taisytinas. Visų pirma, derėtų įstatymu įtvirtinti platesnį patikėtojo pareigų sąrašą, apibrėžti, kaip patikėtas turtas turi būti valdomas. Svarbu numatyti interesų konflikto išvengimo įpareigojimą patikėtinui, taip pat turėtų būti apsvarstoma laikyti patikėtinio pareigas fiduciarinėmis. Kadangi atlikus neteisėtą veiksmą žala, tenkanti turtui, gali būti specifinė, įstatymų leidėjas taip pat turėtų numatyti, kad sugadintas ar prarastas turtas būtų pakeičiamas tokiu pačiu turtu. Taip pat įstatymų leidėjui derėtų apgalvoti ir

---

⁷⁰ Visgi, CK 6.6 str. 3 d. numato, jog solidarioji prievolė yra preziumuojama, jeigu prievolė susijusi su paslaugų teigimu. Jeigu turto patikėjimą galėtume laikyti kaip paslaugos suteikimą patikėtojui (Didžiulis, 2014, p. 136), tokiu atveju atsakomybės solidarumo klausimas galėtų būti išsprendžiamas šia nuostata.

esant poreikiui įstatymu numatyti ir patikėtinių tarpusavio santykius sureguliuojančias bendrąsias nuostatas. Galiausiai, patikėtiniui netinkamai valdant patikėtą turta, taip pat turėtų būti numatoma galimybė patikėtojuj pašalinti ar pakeisti patikėtinį, išvengiant patikėto turto grįžimo atgal patikėtojuj.

7. PATIKĖTO TURTO APMOKESTINIMO PROBLEMATIKA

7.1 Patikos fondų steigimo tarptautinė problematika

Prof. A. Hudson teigimu, patikos institutas yra problematiškas dėl to, kad jis yra patogus įrankis asmenims, norintiems „plauti pinigus“, susijusius su narkotikų, ginklų prekyba ar teroristų grupuočių finansavimu, taip pat asmenims, kurie bando nuslėpti piniginius srautus nuo įvairių mokestinių institucijų, kadangi patikos fondas gali būti įsteigiamas laisvai ir patikėtiniai nėra įpareigojami pateikti ataskaitų įvairiose valstybinėse institucijose, kadangi jie neturi įmonės teisinio statuso (Hudson, 2015, p. 1052). Taip pat pastebima problematika yra ta, kad, pavyzdžiui, JAV teisės tyrėjų teigimu patikos fondus galima apmokestinti visai: ir kaip patikos fondus, ir kaip įmones, partnerystes, ar net visai ignoruoti (Hansmann, Mattei, 1998, p. 478).

Nuo patikos instituto reglamentavimo priklauso tai, kaip bus apmokestinami patikos teisinių santykių subjektai. Pavyzdžiui, kai kurios šalys⁷¹ siekia pritraukti patikos fondų steigimą įdiegdamos palankias apmokestinimo sąlygas teisės aktuose. Paprastai siekdamas išvengti tam tikros dalies turto apmokestinimo, patikėtojas gali įsteigti patikos fondą ir naudos gavėjais numatyti savo šeimos narius arba kontroliuojamą įmonę ir taip teigti, kad patikėtas turtas jam nepriklauso, todėl neturėtų būti apmokestinamas (Hudson, 2015, p. 68).

Ofšorinis patikos instituto reguliavimas gali numatyti papildomus patogumus, susijusius su turto apmokestinimu. Kaip pavyzdį galėtume paminėti Kaimanų salų STAR⁷² patikos fondus. Šiuo atveju nėra reikalaujama, kad naudos gavėjas turėtų jau minėtas teises *in personam* ar *in rem*, tačiau jis gali kreiptis dėl patikėtinio pareigų nevykdymo (angl. *enforcer*). Esant tokiai situacijai, naudos gavėjas nėra pripažįstamas kaip turintis realią ir užtikrintą teisę į naudą, todėl, neturint teisinio intereso į turtą, šis nėra apmokestinamas (Hudson, 2015, p. 1053). Šitokia sistema gali pasinaudoti neribotas asmenų ratas, tad, natūralu, jog ofšoriniais patikos fondais naudojasi ir Lietuvos Respublikos subjektai.

7.2 Patikos instituto privalumai apmokestinimo kontekste

Siekdamos pritraukti daugiau užsienio teisės subjektų, kai kurios šalys numato įvairias mokestines lengvatas, susijusias su patikos fondų valdomu turtu. Jau minėtas Kaimanų STAR patikos fondas galėtų būti vienu pavyzdžiu, tačiau panašų reguliavimą galime sutikti ir Europoje, konkrečiai – Kipre. Ši valstybė, apart nacionalinio patikos instituto

⁷¹ Kitame poskyryje pateikiamas Kipro pavyzdys.

⁷² Patikos fondus, įsteigtus pagal 1997 m. priimtą Special Trusts (Alternative Regime) įstatymą.

sureguliuojimo (perimto iš anglosaksiškosios teisės tradicijos), taip pat įstatymu numačiusi galimybę įsteigti tarptautinį patikos fondą. Šiam fondui būdingi tokie bruožai, kaip kad:

- a) patikėtojas negali būti nuolatinis Kipro gyventojas;
- b) naudos gavėjas negali būti nuolatinis Kipro gyventojas;
- c) patikėtas turtas negali apimti jokio nekilnojamo turto, esančio Kipre;
- d) bent vienas patikėtinis privalo gyventi Kipre bet kuriuo metu (International Trusts Law of Cyprus, 1992, 2 str.).

Kaip matyti iš šių sąlygų, įsteigus tarptautinį patikos fondą pagal Kipro teisę, kapitalas į šalį pritraukiamas iš užsienio subjektų, o valdomas – vietinių subjektų. Kad būtų galima sėkmingai pasinaudoti šiuo kapitalo ir investicijų pritraukimo metodu, reikalingos tam tikros skatinamosios priemonės, šiuo atveju tai yra daugybinės apmokestinimo lengvatos. Pavyzdžiui, E. Neocleous nurodo, jog įsteigus tarptautinį patikos fondą Kipre yra taikomos šios lengvatos:

- a) pajamos, gaunamos už Kipro ribų, Kipre neapmokestinamos;
- b) dividendai, palūkanos ir kitos panašios pajamos yra neapmokestinamos, nepriklausomai nuo šaltinio;
- c) pajamos, gautos parduodant turta, Kipre neapmokestinamos;
- d) nėra paveldėjimo mokesčio (Neocleous, 2012, p. 15).

Šio teisės tyrėjo nuomone, tarptautinio patikos fondo įstatymo priėmimas, kartu su Sovietų Sąjungos žlugimu ir rytų Europos ekonomikos perėjimu iš planinės į rinkos ekonomiką, per 20 metų padėjo Kiprui tapti didžiuliu tarptautiniu finansiniu centru (Neocleous, 2012, p. 25).

Darbo autoriaus nuomone, derėtų apsvarstyti patikos instituto detalesnio sureguliuojimo klausimą Lietuvoje ir *pirma*, pabandyti pasinaudoti juo taip pat ir kaip priemone užsienio kapitalui pritraukti į šalį, *antra*, apsisaugoti nuo mokesčių rojų⁷³ (angl. *tax haven*) daromos įtakos nacionalinei ekonominei sistemai.

7.3 Esamas patikos fondų apmokestinimo sureguliuojimas Lietuvoje

Dabartinis reguliuojimas dėl turto, esančio patikos fonduose užsienio jurisdikcijose, apmokestinimo, yra pernelyg siauras. Vienintelis oficialus Valstybinės mokesčių

---

⁷³ Ši priežastis buvo viena iš esminių, paskatinusių Šveicariją inicijuoti patikos instituto sureguliuojimą nacionalinėje teisėje (Wilson, Nagai, 2012, p. 34). Darbo rašymo metu (2021 m. vasario 15 d.) ruošiamas įstatymo modelis planuojamas pateikti svarstymui parlamente 2022 m. pavasario sesijos metu (Parlamentinė iniciatyva Nr. 16.488).

inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI) paaiškinimas dėl patikos fonduose turimo turto apmokestinimo buvo paskelbtas tik 2019 m. liepą (Valstybinės mokesčių inspekcijos..., 2019), kuriame išdėstytas fizinių asmenų gyventojų pajamų mokesčio skaičiavimas, atsižvelgiant į turtą, kuris yra patikėtas.

Pagal VMI išaiškinimą, mokesčių mokėtoju laikomas patikos steigėjas, o tuo atveju, jei patikos teisiniuose santykiuose asmuo yra ne steigėjas, o naudos gavėjas, laikoma, kad gauta nauda yra patikėtojo naudos gavėjui dovanotas turtas, ir atitinkamai kaip dovanotas turtas ir apmokestinama. Patikėtinio atveju šioje situacijoje apmokestinamos tik už patikėto turto valdymą gautos pajamos.

Darbo autoriaus nuomone, šis VMI paaiškinimas tinka tik ofšorinių patikos fondų apmokestinimui, kai patikėtojas nori nuslėpti turimą turtą mokesčių vengimo tikslais. Tačiau toks patikėtojo turto apmokestinimas negali būti taikomas universaliai, neatsižvelgiant į tai, kokį patikos fondo modelį numato patikos fondo įsteigimo valstybės teisinis reguliavimas. Pavyzdžiui, įsteigus patikos fondą Anglijoje, patikėtojas nebeturi teisių į turtą ar į iš jo generuojamą naudą, tokias teises turi tik naudos gavėjas. Todėl patikėtojo turto apmokestinimas tokiu būdu, tarsi patikėtas turtas patikėtojui vis dar priklausytų, yra paprasčiausiai nesąžiningas ir neteisingas.

Nors patika dažnu atveju civilinės teisės tradicijos šalims asocijuojasi su pinigų plovimu ir mokesčių vengimu, tačiau tos pačios mokesstinės lengvatos patikos fondų atžvilgiu gali būti panaudojamos šalies ekonomikos stiprinimui. Dėl šios priežasties yra svarbu konstruktyviai įvertinti patikos instituto suteikiamas galimybes ir galimus trūkumus. Taip pat derėtų peržvelgti dabartinį patikos subjektų apmokestinimą Lietuvoje, kadangi šis yra pernelyg universalus ir neteisingas kai kuriose jurisdikcijose įsteigtų patikos fondų subjektų atžvilgiu.

8. TURTO IŠLAIKYMO ŠEIMOJE PROBLEMATIKA

8.1 Dabartinis turto patikėjimo teisės reguliavimas

LR CK 4.108 straipsnyje testamentas yra nurodomas kaip vienas iš turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindų. Visgi pažymėtina, kad aiškus šiuo pagrindu atsiradusios turto patikėjimo teisės reguliavimo nėra, toks pagrindas nėra aptariamas ir LR CK penktojoje knygoje „Paveldėjimo teisė“. Dėl reguliavimo stokos kyla įvairių klausimų, pavyzdžiui:

- a) ar testamento pagrindu atsiradusiems turto patikėjimo teisiniams santykiams taikomos LR CK šeštosios knygos L skyriaus „Turto patikėjimas“ nuostatos, kurios, manytina, kad taikomos tik turto patikėjimo sutarties pagrindu atsiradusiems santykiams reguliuoti?
- b) ar testamentu galima nustatyti turto patikėjimo teisę, ar tik ją perleisti?
- c) jei ši teisė būtų perleidžiama, ar tai galėtų būti padaroma vienašaliu aktu (testamentu)?

Kaip matyti iš šių svarstymų, esamas reguliavimas yra pernelyg siauras, kad būtų galima pasinaudoti turto patikėjimo institutu paveldėjimo ir susijusiuose teisiniuose santykiuose. Įstatymų leidėjui derėtų detaliau apibrėžti galimybę pasinaudoti turto patikėjimo teisiniais santykiais planuojant turto perdavimą po patikėtojo mirties. Įkvėpimo ir reguliavimo pavyzdžių galėtume aptikti paanalizuodami anglosaksiškosios patikos instituto reguliavimą.

8.2 Anglosaksiškojo patikos fondo variacijos

Anglosaksiškasis patikos fondas paveldėjimo teisiniuose santykiuose gali būti naudojamas dvejopai: kaip iki asmens mirties įsteigtas patikos fondas (angl. *inter-vivos trust*) arba po asmens mirties (testamentu) įsteigtas patikos fondas (angl. *testamentary trust*), taip pat patikėtojas gali įsteigti slaptą (angl. *secret trust*) arba diskrecinį (angl. *discretionary trust*) patikos fondą.

8.2.1 *Iki asmens mirties įsteigtas patikos fondas*

Iki asmens mirties įsteigtas patikos fondas gali būti naudojamas siekiant užtikrinti tam tikrą turto dalybų tvarką po palikėjo mirties, tačiau pačiam ir toliau naudojantis šiuo turtu (taip apeinami įstatymų numatyti privalomųjų dalių palikimo reikalavimai), pavyzdžiui, patikėtojui įsteigiant patikos fondą, tačiau apie tai nepranešant naudos gavėjui. Pasinaudojant tokiu mechanizmu patikėtojo mirties atveju nebelieka pagal įstatymą

skirstomo turto, kadangi patikėtojas nuosavybės teisės į patikėtą turtą nebeturi. Taip pat toks patikos fondas gali būti pasitelkiamas siekiant neatskleisti tam tikro turto turėjimo fakto, arba apsaugoti nuo formalumų ir laiko gaišimo paveldėtojams priimant turtą (Ford, 1964, p. 176).

Darbo autoriaus nuomone, privalomųjų paveldėjimo dalių nustatymas nėra savitikslis ir atlieka reikšmingą socialinę funkciją, todėl integruoto patikos modelio egzistavimo atveju derėtų numatyti įstatyminę apsaugą privalomosios palikimo dalies paveldėtojams. Tačiau kiti *inter vivos* patikos fondo aspektai, tokie kaip paveldėjimo procedūrinių formalumų išvengimas, greitesnis turto valdymo įgijimas po patikėtojo mirties, nuosavybės turėjimo fakto neatskleidimas yra patrauklūs visuomenei ir todėl manytina, jog būtų aktualūs.

Pagrindiniu *inter vivos* patikos fondo sukūrimo trūkumu galėtume laikyti tai, kad įsteigus tokios rūšies patikos fondą nuo pat įsteigimo dienos turtas nebepriklauso patikėtojui nuosavybės teise ir tokiu būdu yra apribojama galimybė valdyti, naudotis ir disponuoti turtu. Todėl dažniausiai patikėtojas, siekdamas išlaikyti turtą šeimoje, pasinaudos visais patikos instituto teikiamais privalumais įsteigdamas patikos fondą testamentu.

8.2.2 Testamentu įsteigtas patikos fondas

Testamentu įsteigtas patikos fondas yra asmens mirimo momentu sukuriamas fondas (Hudson, 2015, p. 319). Šį patikos atsiradimo pagrindą galėtume sugretinti su jau minėtu LR CK 4.108 straipsnyje įtvirtintu patikėjimo teisės atsiradimo pagrindu – testamentu.⁷⁴ R. L. Sanchez teigimu, testamentu įsteigtas patikos fondas pasižymi šiais privalumais (Sanchez, 2015, p. 102):

- 1) *Turto apsauga*. Patikėjęs turtą, tiek patikėtojas, tiek naudos gavėjas neturi nuosavybės teisės šį turtą. Taip patikėtojas sukuria situaciją, kai naudos gavėjas, priešingai negu palikimą priėmęs asmuo, yra apsaugomas nuo kreditorių reikalavimų, o turtas išlieka šeimos rankose net jeigu naudos gavėjas patiria finansinius sunkumus ar iškyla nemokumo arba bankroto grėsmė;

---

⁷⁴ Iš esmės panašus sugretinimas pateikiamas ir V. Blaževičiūtės magistro darbe (Blaževičiūtė, 2014, p. 21). Darbo autoriaus nuomone, testamentas kaip patikėjimo teisės pagrindas negalėtų būti sugretinamas su *inter vivos* patikos fondo sukūrimu, kadangi, testamentas įsigalioja tik po testatoriaus mirties, ir tik tada yra sukuriamos teisės ir pareigos.

- 2) *Paveldimo turto mokesčio išvengimas*. Darbo rašymo metu yra taikomas 5 arba 10 procentų paveldimo turto mokesčio tarifas (Lietuvos Respublikos paveldimo turto mokesčio įstatymas, 6 str.). Pasinaudodami patikos institutu, patikos teisinių santykių subjektai šio mokesčio sumokėjimo galėtų išvengti;
- 3) *Instrumentas apsaugoti sutuoktinį arba vaikus, kurie negalėtų pasirūpinti turtu*. Trečiajam asmeniui prižiūrint patikėtą turtą, sumažėja tikimybė turtui būti netinkamai panaudotam ar iššvaistytam, galima pasirūpinti šeimos ateitimi, patikint ją trečiojo asmens priežiūrai.

Kaip matyti iš šių patikos fondo privalumų, šio instituto tikslas – suteikti kuo didesnę turto apsaugą. Įstatymų leidėjui derėtų atsižvelgti į šio instituto galimybes padėti sukurti saugią turto šeimoje išlaikymo sistemą, tuo pačiu ją suderinant su kitais teisėtų interesų į patikimą turtą turėtojais.

8.2.3 Slaptas patikos fondas

Kaip dar vieną patikos fondo rūšį galėtume išskirti slaptąjį patikos fondą. Įprastai pagal paveldėjimo teisės taisykles paveldėtojai gali sužinoti, kokiems asmenims yra paskirstomas paveldimas turtas. Tačiau patikos mechanizmas gali padėti patikėtoju apsaugoti naudos gavėjo privatumą. Pavyzdžiui, patikėtoju neištikimybės atveju turint draugę, apie kurią sutuoktinė nežino arba turint nesantuokinį vaiką, patikėtojas gali užtikrinti šių asmenų interesų apsaugą neišduodamas artimiesiems duomenų apie naudos gavėjų asmenybę ir nepaminėdamas patikos fondo įsteigimo (arba paminėdamas, tačiau neatskleisdamas įsteigimo detalių) testamente⁷⁵ (Hudson, 2015, p. 303, 305).

8.2.4 Diskrecinis patikos fondas

Anglosaksiškasis patikos fondas pasižymi dar vienu bruožu – įsteigdamas patikos fondą patikėtojas gali numatyti, kad patikėtinis, perduodamas turtą ar iš jo generuojamas pajamas naudos gavėjui, galėtų veikti savo diskrecija (Pettit, 2012, p. 16). Toks patikos fondas vadinamas diskreciniu (angl. *discretionary trust*).

Pasitelkdamas šį instrumentą ir suteikdamas patikėtiniui galią tam tikrose ribose pačiam priimti sprendimą, kaip paskirstyti turtą ar pajamas naudos gavėjams, patikėtojas gali užtikrinti, kad turtas bus teisingai valdomas ir po jo mirties. Pavyzdžiui, patikėtiniui mirus keturi vaikai tampa naudos gavėjais turto, kurį valdo patikėjimo teise šeimos draugas.

---

⁷⁵ Nuo paminėjimo buvimo arba nebuvimo anglosaksų teisėje slaptas patikos fondas detaliau skaidomas į visiškai slaptą (angl. *fully secret trust*) ir pusiau slaptą (angl. *half-secret trust*).

Juo pasitikėdamas patikėtojas nustato, kad šis patikėtą turtą gali perduoti pilnametystės sulaukusiems vaikams tuo atveju, jeigu jie studijuoja ir neturi žalingų įpročių, arba jeigu patikėtinis manys, kad toks turto perdavimas vaikams yra naudingas. Tokiu atveju patikėtojas turėtų teisę spręsti, kas galėtų būti laikoma žalingais įpročiais, taip pat, matydamas, kad nestudijuojantis vaikas sėkmingai vykdo ūkinę veiklą ir jam reikalingos lėšos pasiekti užsibrėžtų tikslų, patikėtinis galėtų priimti sprendimą perduoti turto ar pajamų dalį naudos gavėjui.

Manytina, kad tam tikrais atvejais patikos institutas sudarytų galimybę lengviau pasirūpinti savo artimaisiais po mirties negu paveldėjimo teisės institutas, kadangi artimųjų globa turčiniais aspektais būtų patikima suinteresuotam trečiajam asmeniui. Taip pat šio instituto privalumu galėtume laikyti tai, jog įsteigus slaptą ar pusiau slaptą patikos fondą būtų išsaugomas patikėtojo privatumas. Pasinaudojant patikos institutu patikėtojas gali sudaryti neeilinį ryšį su pasitikėjimo vertu trečiuoju asmeniu – po patikėtojo mirties šis gali būti įgalinamas rūpintis naudos gavėjais savo nuožiūra skirstydamas turtą kaip *bonus pater familias*. Dėl aukščiau išvardintų priežasčių turėtų būti apsvarstoma galimybė tobulinti lietuviškąjį turto patikėjimo teisės institutą.

IŠVADOS

1. Esamas nacionalinis reguliavimas yra nepakankamas atsižvelgiant į anglosaksiškosios patikos instituto panaudojimo plėtrą pasaulyje. Įstatymų leidėjui derėtų apvarstyti galimybę ratifikuoti Hagos konvenciją. Tai padarius, Lietuvos Respublikos teismams ir kitoms institucijoms atsirastų galimybė pripažinti užsienio jurisdikcijose įsteigtus patikos fondus, taip sudarant galimybę pasinaudoti patikos mechanizmu užsienio jurisdikcijose. Konvencijos ratifikavimas būtų reikšmingas pirmasis žingsnis į lietuviškojo patikos instituto sukūrimą.
2. Lietuviškasis turto patikėjimo teisės institutas – puikus išeities taškas patikos instituto sukūrimui. Visgi dabartinis reglamentavimas yra ne vakarietiškosios laisvosios rinkos, o rytietiškos – buvusios sovietinės sistemos reliktas. Taip pat turto patikėjimo teisės institutas yra civilinės teisės tradicijos, o patikos institutas – anglosaksiškosios teisės tradicijos dalis. Šie skirtumai lemia tam tikras šių institutų skirtynes, tačiau nepaisant jų, turto patikėjimo teisės institutas turi potencialą perimti anglosaksiškosios patikos bruožus ir privalumus.
3. Viena iš esminių problemų civilinės teisės tradicijos šalyse diegiant patikos institutą – tai siekis išvengti dvigubos nuosavybės teisės, būdingos anglosaksiškajai patikai, nustatymo. Civilinės teisės tradicijos šalyse nuosavybės teisė suprantama kaip vientisa ir nedaloma, todėl imamasi įvairių priemonių šiai problemai išspręsti: nuosavybė lieka patikėtojų arba perduodama patikėtiniai kaip fiduciarinė nuosavybė, taip pat nuosavybės teisę gali įgyti ir naudos gavėjas arba ši teisė apskritai gali niekam nepriklausyti. Darbo autoriaus manymu, geriausiai šią problemą išsprendžia naujos nuosavybės rūšies – fiduciarinės nuosavybės įtvirtinimas.
4. Dabartinis reguliavimas patikėtinio bendrųjų pareigų atžvilgiu yra pernelyg siauras. Įstatymų leidėjui derėtų numatyti platesnį patikėtinio pareigų ratą, panašų į anglosaksiškosios teismų praktikos suformuotas pareigas patikėtinio atžvilgiu. Taip pat derėtų įtvirtinti, kaip patikėtojas turi elgtis su patikėtu turtu, taip pat aiškiai nustatyti, kad patikėtinio pareigos yra fiduciarinio pobūdžio bei įvertinti reikmę nustatyti šių pareigų turinį įstatyme. Manytina, kad esamas patikėtinio atsakomybės reguliavimas yra tinkamas, tačiau tobulintinų vietų yra.
5. Apmokestinimo problematika atsiskleidžia dviem momentais. Pirma, palankaus teisinio reguliavimo sukūrimas sudarytų galimybes pritraukti užsienio kapitalo į Lietuvą, kaip tai buvo padaryta Kipre. Antra, esamas patikos teisiniuose santykiuose dalyvaujančių subjektų apmokestinimas yra pernelyg neišsamus ir visiškai

neatsižvelgiantis į jurisdikciją, kurioje patikos fondas buvo įsteigtas, bei tos jurisdikcijos reguliavimo ypatumus. Šis reguliavimas yra keistinas, o siekiant palengvinti VMI darbą apibrėžiant patikos teisinius santykius mokesčių teisės kontekste, derėtų ratifikuoti Hagos konvenciją.

6. Esamas turto patikėjimo teisės reguliavimas yra neišbaigtas. Tokie šios teisės atsiradimo pagrindai kaip teismo sprendimas arba testamentas, yra praktiškai nenaudojami dėl visiško reguliavimo trūkumo. Šie pagrindai, tinkamai sureguliuoti ir integruoti patobulintame turto patikėjimo institute, taip pat leistų įsteigti anglosaksiškuosius konstruktyvius arba išvestinius patikos fondus bei testamentinius patikos fondus.
7. Šeimos turto valdymo privalumai patikos instituto atveju ypač pasireiškia patikėtojo mirties atveju, šiam sudarant testamentą. Manytina, kad įstatymų leidėjas turėtų atsižvelgti į galimybės lanksčiau disponuoti savo turtu po mirties sudarymą: pasinaudojant patikos institutu įmanoma geriau pasirūpinti artimaisiais, apsaugoti privatumą, užtikrinti tinkamą ir teisingą turto paskirstymą, suteikti apsaugą nuo turto iššvaistymo.
8. Lietuviškosios patikos įtvirtinimas įstatyme – realus ir būtinas žingsnis vis labiau globalizacijos veikiamoje teisėkūros sferoje. Ratifikuodamas Hagos konvenciją bei pasitelkdamas kitų civilinės teisės tradicijos šalių patirtį kuriant nacionalinius patikos institutus, įstatymų leidėjas galėtų patobulinti dabar ydingas ir neišsamias turto patikėjimo teisės nuostatas ir sukurti lankstų, patikimą ir patrauklų patikos institutą.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. Tarptautinės sutartys:

1.1. Convention on the law applicable to trusts and on their recognition, Australia, Canada, Italy, Liechtenstein, Luxembourg, Malta, Monaco, Netherlands, Panama, San Marino, Switzerland, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (1985). [1992] 23 ILM 1389.

2. Europos Sąjungos reglamentai, direktyvos ir kt.:

2.1. Patikos fondų ir panašių juridinių struktūrų, reglamentuojamų pagal valstybių narių teisę, apie kuriuos pranešta Komisijai, sąrašas 2019/C. OL C 360/05, 2019.

2.2. Europos Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai kurioje įvertinta, ar valstybės narės tinkamai identifikavo visus pagal jų teisę valdomus patikos fondus ir panašias juridines struktūras ir ar jiems taiko Direktyvoje (ES) 2015/849 nustatytus įpareigojimus COM/2020/560 final, 2020.

2.3. Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. gegužės 20 d. direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB. OJ L 141, p. 73.

3. Lietuvos Respublikos teisės norminiai aktai:

3.1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000) (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 74-2262.

3.2. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas (1964). *Valstybės žinios*, 19-138.

3.3. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo (1994). *Valstybės žinios*, 44-805.

3.4. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas (1998) (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 54-1492.

3.5. Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymas (2003) (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 75-3472.

3.6. Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (2003) (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 74-3424.

- 3.7. Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas (2007) (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 17-627.
- 3.8. Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas (1999) (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 55-1765.
- 3.9. Lietuvos Respublikos paveldimo turto mokesčio įstatymas (2002) (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 123-5531.

4. Kitų valstybių teisės norminiai aktai:

- 4.1. Čekijos civilinis kodeksas (2012). Act No 89/2012 on the Czech Civil Code.
- 4.2. International Trusts Law of Cyprus (1992), 69(I)/1992.
- 4.3. Kvebeko civilinis kodeksas (1991). Civil Code of Québec, CQLR c CCQ-1991.
- 4.4. Lichtenšteino asmenų ir įmonių įstatymas (1926). Personen- und Gesellschaftsrecht (PGR) vom 20. Januar 1926, *Liechtensteinisches Landesgesetzblatt 1926 Nr. 4*.
- 4.5. Prancūzijos civilinis kodeksas (1804). Code Civil des Français (su pakeitimais ir papildymais).
- 4.6. Vengrijos civilinis kodeksas (2013). Act V on the Hungarian Civil Code, 2013.
- 4.7. Vengrijos įstatymas dėl patikėtinių ir jų veiklos (2014). 2014. évi XV. Törvény a bizalmi vagyonkezelőkről és tevékenységük szabályairól (Act XV on the Trustees & on the Rules of their Activity).

Specialioji literatūra

1. Baranauskas, E. ir kt. (2010). *Daiktinė teisė*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
2. Bar, C. V. and Clive, E. M. (ed.) (2009). *Principles, definitions and model rules of European private law: draft common frame of reference (DCFR)*. München: Sellier. European Law Publishers.
3. Barr, J. (1908). The Origin of Uses and Trusts. *Harvard Law Review*, 21(4), 261-274 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.jstor.org/stable/1324734#metadata_info_tab_contents [žiūrėta 2021 m. sausio 30 d.].
4. Blaževičiūtė, V. (2014). *Ar testamentu galima nustatyti patikėjimo teisę palikėjo turtui valdyti paveldėtojų ir kitų interesų naudai?* Magistro baigiamasis darbas, socialiniai mokslai, teisė (60101S103). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
5. Blumm, M. C. (2010). The Public Trust Doctrine and Private Property: The Accommodation Principle. *Pace Environmental Law Review*, 27(3), 649-667.

6. Braun, A. (2011). Trusts in the Draft Common Frame of Reference: The “Best Solution” for Europe? *Cambridge Law Journal*, 70(2), 327–352.
7. Caron, Y. (1980). The Trust in Quebec. *McGill Law Journal*, 25(4), 421-444.
8. Cullity, M. C. (1996). Personal liability of trustees and rights of indemnification. *Estates and Trusts Journal*, 16(2), 115-143.
9. Čerka, P. (2001). Trastai žada daugiau laisvės. *Verslo žinios* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/archive/news.php/id=44038> [žiūrėta 2021 m. vasario 17 d.].
10. Didžiulis, L. (2014). Finansų tarpininkų profesinė civilinė atsakomybė, kaip investuotojų apsaugos priemonė. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
11. Emerih, Y. (2013). *The civil law trust: a modality of ownership or an interlude in ownership?* In: Smith, L. (2013). *The Worlds of The Trust*. Cambridge: Cambridge University Press, 21-40.
12. Ford, H. A. J. (1964). Arrangements inter vivos as substitutes for wills. *Adelaide Law Review*, 2(2), 176-188.
13. Gelter, M. and Helleringer, G. (2018). Fiduciary Principles in European Civil Law Systems. *ECGI Working Paper Series in Law*, 392/2018, 1-34.
14. Hayton, D. and Mitchell, Ch. (2010). *Commentary and Cases on the Law of Trusts and Equitable Remedies*. 13th ed. London: Sweet & Maxwell.
15. Hayton, D. (2016). Reflections on The Hague Trusts Convention after 30 years. *Journal of Private International Law*, 12(1), 1-25.
16. Hayton, D. (2011). *The International Trust*. 3rd ed. Bristol: Jordans.
17. Hansmann, H., Mattei, U. (1998). The Functions of Trust Law: A Comparative Legal and Economic Analysis. *New York University Law Review*, 73(2), 434-479.
18. Hudson, A. (2017). *Understanding Equity & Trusts*. 6th ed. New York: Routledge.
19. Hudson, A. (2015). *Equity and Trusts*. 8th ed. New York: Routledge.
20. Honore, T. (2018). On Fitting Trusts into Civil Law Jurisdictions. *Oxford Legal Research Paper Series No. 27/2008*.
21. Jonaitis, M. (2014). *Romėnų privatinė teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
22. Kazanavičiūtė, R. (2009). Klasikinis požiūris į teisėją kaip teisės aiškintoją ir taikytoją. *Teisė*, 70, 86-101.
23. Lau, M. W. (2013). The Nature of the Beneficial Interest – Historical and Economic Perspectives. *Bauhinia Foundation Research Centre*, 1-58.

24. Loughlin, P. J. (2003). *The Domestication of the Trust. Bridging the Gap Between Common Law and Civil Law* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.financialcertified.com/newarticle2.html> [žiūrėta 2021 m. sausio 17 d.].
25. Lupoi, M. (1998). Effects of the Hague Convention in a Civil Law Country. *Trusts & Trustees*, 4(7), 15-22.
26. Lupoi, M. (2012). Country Report: Italy. *The Columbia Journal of European Law Online*, 18(2), 4-11.
27. Maksimaitis, M. (2002). *Užsienio teisės istorija*. Vilnius: Justitia.
28. Milo, J. M. (2012). Country report: Netherlands. *The Columbia Journal of European Law Online*, 18(2), 67-80.
29. Neocleous, E. (2012). Country Report: Cyprus. *The Columbia Journal of European Law Online*, 18(2), 12-25.
30. Panico, P. (2007). Switzerland. *Trusts & Trustees*, 13(8), 534–538.
31. Paton, A. G. and Grosso, R. (1994). The Hague Convention on the Law Applicable to Trusts and on Their Recognition: Implementation in Italy. *The International and Comparative Law Quarterly*, 43(3), 654-661.
32. Pettit, P. H. (2012). *Equity and the Law of Trusts*. 12th ed. United Kingdom: Oxford University Press.
33. Pierre, B. (1997). Classification of Property and Conceptions of Ownership in Civil and Common Law. *Revue générale de droit*, 28(2), 235–274.
34. Rehahn, J. and Grimm, A. (2012). Country Report: Germany. *The Columbia Journal of European Law Online*, 18(2), 93-110.
35. Ronovska, K., Lavicky, P. (2015). Foundations and trust funds in the Czech Republic after the recodification of Civil Law: a step forward? *Trusts & Trustees*, 21(6), 639–644.
36. Ruzgytė, I. (2008). *Turto patikėjimo sutartis*. Magistro baigiamasis darbas, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
37. Sakavičius, J. (2011a). Turto patikėjimo teisė ir jos ypatumai Lietuvos civilinėje teisėje. *Socialinių mokslų studijos*, 3(3), 1095-1110.
38. Sakavičius, J. (2011b). *Turto patikėjimo teisės problematika Lietuvoje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, (teisė 01 S), Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
39. Sanchez, R. L. (2015). Testamentary Trusts in English Law: an Introductory Approach. *Cuadernos de Derecho Transnacional (Marzo 2015)*, 7(1), 96-111.

40. Schwarz., S. L. (2003). Commercial Trusts as Business Organizations: Unraveling the Mystery. *Business Lawyer* 58, 559-586.
41. Smith, L. (1999). Constructive Trusts and Constructive Trustees. *Cambridge Law Journal*, 58(2), 294-302.
42. Tajti, T., Whitman, R. (2016). Common Law Trusts in Hungary and Other Continental European Civil Law Systems. *The John Marshall Law Review*, 49(3), 709-726.
43. Thévenoz, L. (2001). *Trusts in Switzerland: Ratification of the Hague Convention on Trusts and Codification of the Law of Fiduciary Transfers*. Zurich: Schulthess.
44. Van Rhee, C. H. (2000). Trusts, Trust-like Concepts and Ius Commune. *European Review of Private Law*, 3/2000, 453-462.
45. Wilson, D. W., Nagai, C. L. (2012). Country report: Switzerland. *The Columbia Journal of European Law Online*, 18(2), 26-35.

Teismų praktika

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-660/2007.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje 3K-3-390/2002.

Kitų valstybių teismų sprendimai

1. *Armitage v. Nurse* (1997) EWCA Civ 1279.
2. *Cilchrist v. Dean* (1960) J V.R. 266.
3. *Earl of Oxford's case* (1615) 21 ER 485.
4. *Goodwin v. Duggan* (1996) 41 N.s.W.I.R. 158.
5. *Nestlé v. National Westminster Bank plc* (1993) 1 WLR 1260.
6. *Piercy v. EFT AS* (1956) Tribunale di Oristano Riv.For. Ital. 813.
7. *Pitt v. Holt* (2011) STC 809.
8. *R v. Clowes (No 2)* (1994) 2 All ER 316.
9. *Re Goldcorp Exchange Ltd* (1994) UKPC 3.
10. *Re Gordon Forbes* (1984) Tribunale di Casale Monferrato Giur.It.
11. *Royal Brunei Airlines v. Tan* (1995) 2 AC 378, 387.
12. *Saunders v. Vautier* (1841) 4 Beav 115.

13. *Sphere Drake Insurance Ltd v. Euro International Underwriting Ltd* (2003) EWHC 1636 (Comm).
14. Šveicarijos Federalinio Teismo 2001 m. lapkričio 19 d. sprendimas byloje *X v. USA* Nr. 5P.195/2001 ir 5C.169/2001.
15. *Target Holdings v. Redferns* (1996) AC 421.
16. *Westdeutsche Landesbank Girozentrale v Islington LBC* (1996) AC 669.

Kiti šaltiniai

1. Šveicarijos parlamento internetinis puslapis. *Parlamentinė iniciatyva Nr. 16.488* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.parlament.ch/fr/ratsbetrieb/suche-curia-vista/geschaeft?AffairId=20160488> [žiūrėta 2021 m. vasario 15 d.].
2. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2019 m. liepos 4 d. paaiškinimas Nr. (18.18-31-1E) RM-20580 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatų taikymo nuolatinių Lietuvos gyventojų pagal patikos sutartis gautoms pajamoms“.

SANTRAUKA

Patikos instituto teisinio reglamentavimo Lietuvos Respublikoje trūkumo problematika ir lietuviškojo patikos instituto perspektyva

Paulius Bareika

Magistro darbe analizuojamas esamas turto patikėjimo teisės reguliavimas, atsižvelgiant į globalias anglosaksiškosios patikos teisės plitimo tendencijas. Patikos instituto atitikmuo Lietuvos Respublikoje yra turto patikėjimo teisės institutas, perkeltas iš Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinio kodekso, todėl neatitinkantis vakarietiškosios dvasios. Šiame darbe aptariama patikos instituto samprata ir reikšmė, aptariami pagrindiniai patikos ir turto patikėjimo teisės skirtumai, identifikuojamos prielaidos, kuriomis remiantis galima teigti, jog patikos institutas galėtų būti sėkmingai integruojamas į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisės sistemą.

Šio darbo autorius rekomenduoja ratifikuoti Hagos konvenciją, taip siekiant pripažinti užsienio jurisdikcijose įsteigtus patikos fondus. Pasitelkiant įvairių teisės mokslininkų darbų ir įvairių jurisdikcijų patikos institutų reguliavimo analizę, išryškintos pagrindinės turto patikėjimo teisės instituto reglamentavimo problemos, tokios kaip tinkamas patikėtinio pareigų nereguliavimas, teisingų apmokestinimo nuostatų trūkumas. Taip pat aptariama dvigubos nuosavybės teisės problematika, kaip veiksnys, nulemiantis sudėtingą patikos instituto skvarbą į civilinės teisės tradicijos valstybių teisės sistemas, tuo pačiu pasiūlant būdus, kaip šią problemą spręsti.

Galiausiai, aptariama galimybė patikos instituto pagalba įgalinti geresnį šeimos turto valdymą. Pateikiant aiškius anglosaksiškosios patikos rūšių pavyzdžius, išryškintas patobulinto dabartinio reguliavimo potencialas. Pasiekiami išvada, kad patikos instituto įtvirtinimas patobulinant turto patikėjimo teisės nuostatas yra realus, perspektyvus ir būtinas.

SUMMARY

Problems of Lack of Legal Regulation of the Trust Institute in the Republic of Lithuania and the Perspective of the Lithuanian Trust Institute

Paulius Bareika

This master thesis provides analysis of current regulation of Lithuanian trust law, considering the tendencies of globally spreading Anglo-Saxon trust law. Lithuanian trust law concept however differs from Anglo-Saxonian as it was constructed under the influence of old Lithuanian Soviet Socialistic Republic civil code, therefore the notion of trust in current Lithuanian civil code still lacks the spirit of economic freedom. In this master thesis the genesis of trust institute, its notion and meaning are discussed, as well as the key differences between the Anglo-Saxon and Lithuanian trust. Furthermore, main assumptions of remaking the current Lithuanian trust are identified, proving, that it is possible to create an Anglo-Saxon like trust institute in Lithuania.

The author recommends ratifying the Hague convention to recognize trusts founded in other jurisdictions. By analyzing numerous scholars' academic works and various regulations in different jurisdictions which are comparable to trust institute the key problems in current Lithuanian legislation are highlighted, such as too narrow compilation of trustee's rights or lack of just regulation in taxation matters. Additionally, the problem of *duplex dominium* is covered with examples from different civil law tradition jurisdictions, acknowledging that this issue is one of the main reasons preventing comfortable integration of Anglo-Saxon trust in civil law tradition countries.

Lastly, the author considers that Anglo-Saxon trust offers better family wealth management. Current regulation of Lithuanian trust institute is capable of reaching satisfactory results on privacy of settlor or fulfilling economic interests of beneficiaries after settlor's death. Various kinds of Anglo-Saxon trust serve as an example and a goal to achieve as the reached conclusion provides that improving the Lithuanian trust institute is a real, perspective, and necessary objective.